

Project: Roodbeenweg [redacted]
Onderwerp: Gezondheidsrisico blootstelling aan
Kenmerk: gewasbeschermingsmiddelen
wil/R202232/2401f
Auteurs: [redacted]
Datum: 29-9-2025
Bijlagen: -

Adromi B.V.
Reeweg 146
3343 AP Hendrik-Ido-Ambacht
T 078 – 684 55 55
F 078 – 684 55 59
[redacted]@adromi.nl
www.adromi.nl

1. Inleiding

1.1. Aanleiding

In opdracht van [redacted] is onderhavige notitie opgesteld, ter vervanging van de rapportage van Adromi van 7 juni 2022 met betrekking tot het driftblootstellingsrisico voor een huisvesting van werknemers aan de Roodbeenweg [redacted] in Dronten. Deze eerdere rapportage was gebaseerd op het EFSA-OPEX model. Sindsdien heeft de Afdeling bestuursrechtspraak diverse uitspraken gedaan waaruit blijkt dat er vanuit goede ruimtelijke ordening kanttekeningen worden geplaatst bij de toxicologische basis en andere wetenschappelijke en technische uitgangspunten welke het EFSA-OPEX model benut, zodat er aanleiding is om de eerdere rapportage te herzien.

1.2. Situatie

Voor de huisvesting aan de Roodbeenweg zijn op 12 januari 2022 en 26 januari 2022 vergunningen verleend. Verder is het de bedoeling om nog enkele units bij te plaatsen. Onderhavige notitie is bedoeld voor de huisvesting aan de Roodbeenweg [redacted] in zijn geheel.

De vergunningen uit 2022 hadden betrekking op het onderbrengen van de huisvestingsactiviteit in de bestaande bebouwing van de zorgboerderij en in een aantal bij te plaatsen woonunits. Het gaat hierbij om tijdelijke vergunningen.

Tegen deze vergunningen is bezwaar gemaakt door eigenaren van agrarische gronden rondom de Roodbeenweg [redacted]. Naar aanleiding van dit bezwaar is door Adromi de rapportage van 7 juni 2022 opgesteld. Tegen de beslissing op bezwaar is beroep ingesteld. Dit beroep heeft geleid tot de uitspraak van de rechtbank Midden Nederland van 9 maart 2023, waarin de rechtbank heeft beslist overeenkomstig de jurisprudentie van de Afdeling over het gebruik van het EFSA-OPEX model in de ruimtelijke ordening. Bij besluit van 30 mei 2023 heeft het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Dronten uitvoering gegeven aan deze uitspraak en bedoelde vergunningen alsnog geweigerd.

Tegen de uitspraak van de rechtbank Midden Nederland is hoger beroep ingesteld en in het kader van dat hoger beroep heeft de voorzitter van de Afdeling bestuursrechtspraak op 28 juli 2023 een voorlopige voorziening getroffen welke inhoudt dat het gebruik van de huisvesting binnen de

parameters van de verleende vergunningen mag worden voortgezet voor de duur van de hoger beroepsprocedure. In deze hoger beroepsprocedure is nog geen zitting gepland.

1.3. Nieuwe regelgeving

Op lopende procedures is, overeenkomstig artikel 4.4 van de Invoeringswet omgevingswet, nog de Wet ruimtelijke ordening van toepassing. Echter aangezien ook een nieuwe aanvraag is ingediend, moet tevens worden getoetst aan de Omgevingswet. Hierbij is relevant dat in de overgang naar de huidige Omgevingswet grotendeels beleidsneutraal is.

1.4. Doel van het onderzoek

Met onderhavige notitie wordt in het licht van de jurisprudentie nader beoordeeld of de betrokken huisvesting voldoet aan de eisen die de Afdeling stelt in het kader van planologische besluiten indien sprake is van een kortere afstand dan 50 meter tot teeltpercelen. Daarbij dient antwoord te worden gegeven op de volgende vragen.

- Milieuspoor: Worden bestemde rechten van omliggende bedrijven mogelijk aangetast door deze ontwikkeling¹?
- Ruimtelijk ordeningsspoor: Kan worden voorzien in een gezond woon- en leefklimaat?

Dit in het kader van de beoordeling of sprake is van goede ruimtelijke ordening (artikel 3.1, lid 1 Wet ruimtelijke ordening) c.q. een evenwichtige toekenning van functies aan locaties (artikel 2.1 lid 3 onder k van de Omgevingswet) waarbij rekening gehouden moet worden met het belang van het beschermen van de gezondheid (artikel 2.1, lid 4 van de Omgevingswet).

1.5. Drift, gezondheid, aandachtsafstanden

In het kader van de goede ruimtelijke ordening c.q. een evenwichtige toedeling van functies aan locaties dient ook het gezondheidsaspect in de beschouwing te worden betrokken.

Uit rechtspraak op grond van de Wet ruimtelijke ordening volgt dat in het kader van de goede ruimtelijke ordening per situatie dient te worden beoordeeld of sprake is van een aanvaardbaar risico op blootstelling aan drift (d.w.z. onbedoelde verspreiding van gewasbeschermingsmiddelen buiten het behandelde perceel via de lucht). Deze jurisprudentie is ook relevant voor planologische besluiten onder de nieuwe Omgevingswet.

In deze rechtspraak wordt een aandachtszone geformuleerd van 50 meter tussen gevoelige functies en agrarische percelen waar gewasbeschermingsmiddelen mogen worden gebruikt². Indien een kortere afstand wordt aangehouden tussen een gevoelige functie en gronden waar sprake kan zijn van toepassing van gewasbeschermingsmiddelen, dan dient een besluit volgens genoemde rechtspraak te voorzien in een deugdelijke motivering middels een zogenaamd 'locatiespecifiek onderzoek'.

¹ In de context van de spuitzonering gaat het blijkens uitspraken van de Afdeling om eventueel toekomstige wetgeving waarin voor toepassing van gewasbeschermingsmiddelen afstandseisen zouden kunnen worden opgenomen tot driftgevoelige functies en/of beperkingen van civielrechtelijke aard.

² ABRvS 30 maart 2016, ECLI:NL:RVS:2016:855

Een reguliere aanwezigheid in de buitenlucht dient hierbij als het bepalende blootstellingsscenario te worden beschouwd. Hiervan is bijvoorbeeld sprake in de tuin bij een woning (verblijf op een terras, spelende kinderen etc.). Blootstelling in een gebouw is niet bepalend, omdat in pandige blootstelling via lucht en bijvoorbeeld huisstof zeer gering is ten opzichte van dermale blootstelling (blootstelling van de huid aan druppeldrift) en/of orale blootstelling (hand-mond bewegingen, in de mond steken van blootgestelde objecten, met name relevant voor kleine kinderen).

Onderhavige onderzoeksnotitie beoogt te voorzien in genoemd locatiespecifiek onderzoek ter onderbouwing dat een kortere afstand tussen teeltpercelen en de huisvesting aan de Roodbeenweg als ruimtelijk aanvaardbaar kan worden beschouwd.

In deze notitie wordt enkel het professionele gebruik van gewasbeschermingsmiddelen beschouwd in bedrijfsmatige context. Particulier gebruik en professionele inzet van gewasbescherming in niet agrarisch cq. openbaar gebied (zoals op laanbomen, parkvegetatie, sportvelden, natuurgebieden en begraafplaatsen) is niet beschouwd.

1.6. Invulling van de maximale planologische mogelijkheden

Op basis van rechtspraak dient bij het bepalen van de invloed van bedrijfsmatige activiteiten op het woon- en leefklimaat, waaronder ook de invloed toepassing van gewasbeschermingsmiddelen, te worden uitgegaan van de maximale functiemogelijkheden die het Omgevingsplan biedt³. Enkel bij wijze van uitzondering kan worden uitgegaan van een invulling die niet de maximale planologische situatie vertegenwoordigt⁴.

Deze invulling dient representatief te zijn in die zin dat in principe geen rekening hoeft te worden gehouden met een ingrijpende, of anderszins niet voor de hand liggende, omschakeling in de bedrijfsactiviteiten⁵. De invulling dient daarentegen maximaal te zijn in relatie tot de bestemde teeltmogelijkheden met bijbehorende toepassing van gewasbeschermingsmiddelen. Idem dient rekening te worden gehouden met een maximale invulling van de beoogde gevoelige functies.

Doel van deze aanpak is een worstcase benadering waarbij rekening wordt gehouden met toegelaten exploitatiemogelijkheden zonder dat dit mag leiden tot een woon- en leefklimaat dat niet aanvaardbaar is, gelet op hiermee mogelijk samenhangende gezondheidseffecten (ook op de lange termijn).

1.7. Locatiespecificiteit

In deze context is de vraag in welke zin sprake dient te zijn van een *locatiespecifiek* onderzoek. Aangezien moet worden uitgegaan van de maximale planologische situatie, is in de gegeven omstandigheden sprake van een grote abstractie ten opzichte van de sinds jaar en dag reëel bestaande situatie.

³ ABRvS 2 maart 2022, ECLI:NL:RVS:2022:650, ABRvS 23 april 2025, ECLI:NL:RVS:2025:1840 ov. 14.1 en ABRvS 23 juli 2025, ECLI:NL:RVS:2025:3396

⁴ ABRvS 17 november 2021, ECLI:NL:RVS:2021:2579, r.o. 4.3. en ABRvS 25 april 2024, ECLI:NL:RBOVE:2024:2225 r.o. 9.5.

⁵ ABRvS 26 september 2018, ECLI:NL:RVS:2018:3131 en ABRvS 20 december 2017, ECLI:NL:RVS:2017:3524

Op dit vlak geldt verder dat de regelgeving omtrent toepassing van gewasbescherming landelijk geldt en dus niet locatiespecifiek is. Consequentie hiervan is dat zowel toegelaten gewasbeschermingsmiddelen als toegelaten spuitapparatuur een algemene grootheid vormen. Er mogen per slot van rekening alleen voor een bepaalde teelt toegelaten middelen worden gebruikt welke enkel mag worden aangebracht met spuitapparatuur die voldoet aan de voorgeschreven technische eisen. Ook de beoogde ontwikkeling zal vanuit de abstractie van de maximale planologische mogelijkheden moeten worden beschouwd.

Locatiespecifieke aspecten hebben kortom betrekking op aspecten zoals:

- De planologie;
- De grondslag en wateraspecten;
- Vorm, afmetingen en onderlinge situering gewaspercelen en driftgevoelige functie(s);
- Lokale windomstandigheden.

Uiteraard zullen ook te treffen voorzorgmaatregelen locatiespecifiek zijn.

2. Locatie en omgeving

2.1. Bestaande en beoogde situatie

De locatie bevindt zich in buitengebied ten zuidwesten van de kom van Dronten. De omgeving kan worden gekenmerkt als agrarisch gebied met agrarische bedrijfskavels en enkele woningen.

De locatie is kadastraal bekend als [REDACTED] J

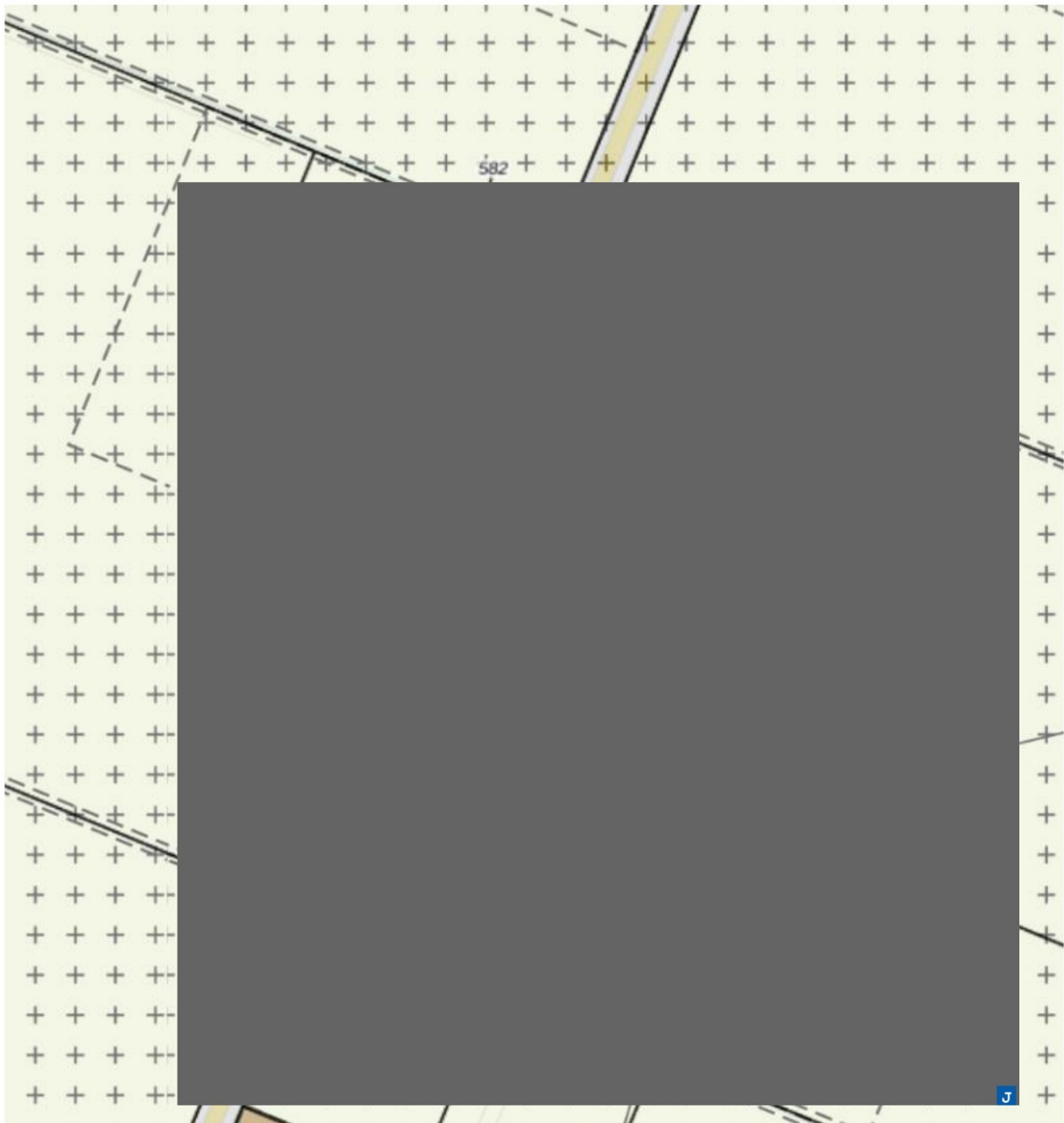
Zoals aangegeven is het de bedoeling om hier tijdelijk een huisvesting voor werknemers aanwezig te hebben. De betrokken huisvesting is grotendeels al aanwezig. Verder is op het perceel reeds de nodige randbeplanting aanwezig.

2.2. Bestemming

Krachtens de Omgevingswet en het overgangsrecht van de Omgevingswet geldt een algemeen deel van het Omgevingsplan en daarnaast gelden ook alle in werking getreden planologische regelingen als onderdeel van het Omgevingsplan. In deze situatie is de regeling van het bestemmingsplan 'Buitengebied Dronten (D4000)' relevant.

In de huidige situatie is het perceel Roodbeenweg [REDACTED] J voorzien van een maatschappelijke bestemming t.b.v. een zorgboerderij.

Voor omliggende gronden geldt een brede agrarische bestemming waardoor tal van teelten mogelijk zijn zoals fruitteelt, sierteelt, houtproductie, akkerbouw, tuinbouw en veeteelt. De gronden zijn verder bestemd voor cultuurgrond en voor extensief dagrecreatief medegebruik. De bouw van teeltondersteunende voorzieningen is beperkt tot kassen en tunnelkassen. Zie tevens figuur 1 voor een uitsnede uit de verbeelding van het relevante bestemmingsplan.

Figuur 1: Uitsnede verbeelding bestemmingsplan 'Buitengebied Dronten (D4000)' (bron: ruimtelijkeplannen.nl)

Tot slot geldt het 'Bestemmingsplan bijzondere woonvormen gemeente Dronten' alsook het algemene deel van het Omgevingsplan welke in deze context niet relevant zijn.

2.3. Agrarisch grondgebruik

2.3.1. Basisregistratie gewaspercelen

Via de basisregistratie gewaspercelen kan een indruk worden verkregen van het agrarische grondgebruik. Verwezen wordt naar afbeeldingen 2 en 3. Voor 2021 blijkt van diverse akkerbouw rondom het perceel. Ten noordwesten is sprake van een perenboomgaard.

Afbeelding 2: Basisregistratie gewaspercelen 2021, bewerkt (bron: PDOK – bewerkt)

Op het perceel aan de zuidzijde is in 2023 een kleine appelboomgaard aangeplant. Daarnaast zijn fruitbomen aangeplant aan de oostzijde (achterzijde) van het perceel, welke niet in de basisregistratie zijn opgenomen. Verwezen wordt naar afbeelding 3 en 4.

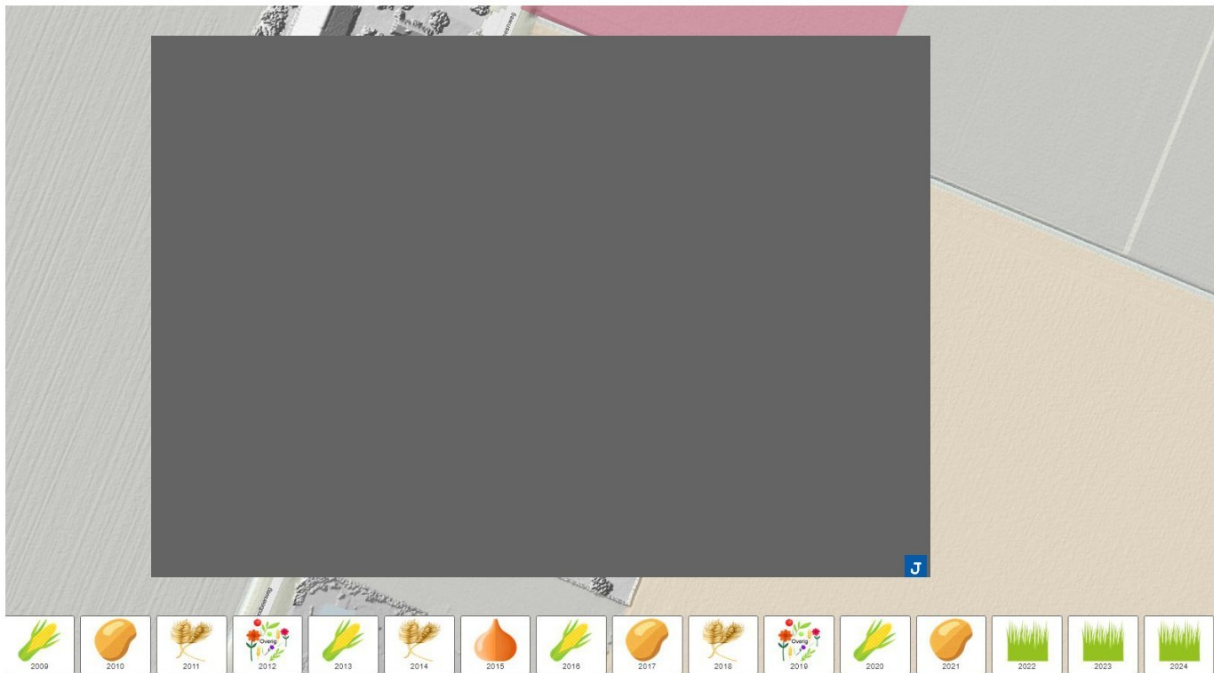
Afbeelding 3: Basisregistratie gewaspercelen 2023 (bron: PDOK - bewerkt)

Afbeelding 4: luchtfoto situatie 2024 (bron: PDOK – bewerkt)

Uit eerdere teeltinformatie⁶ vanaf 2009 komt een beeld naar voren dat vergelijkbaar is met de situatie tot 2023. Ter indicatie wordt verwezen naar afbeelding 5, waarop deze informatie voor het perceel ten oosten zichtbaar is.

⁶ <https://apps.arcgisonline.nl/gewaspercelen/>

Afbeelding 5: teelten op perceel ten oosten vanaf 2009 (bron: ArcGisOnline / EZK)

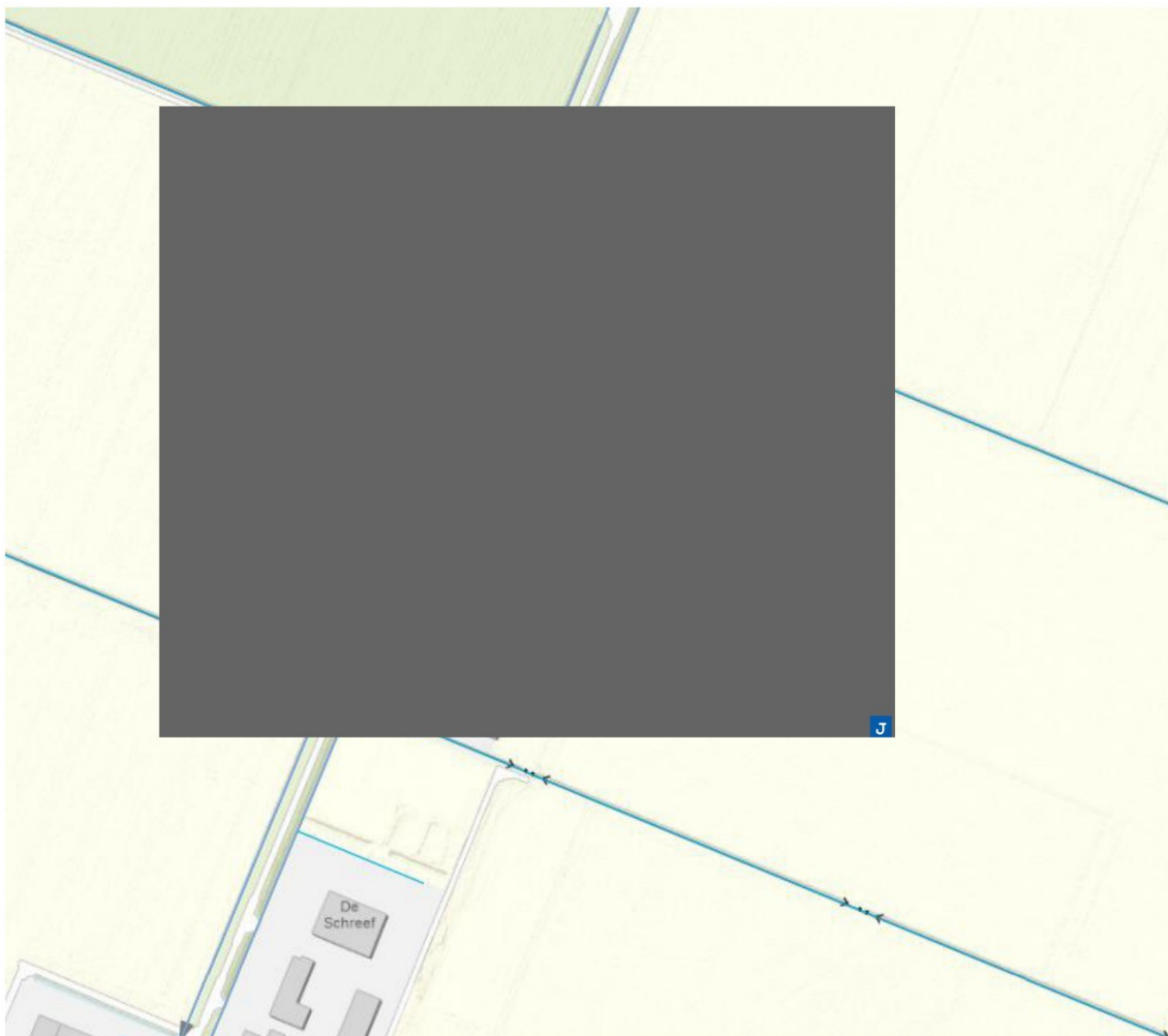
Blijkens online ter beschikking gestelde informatie van de Universiteit Wageningen⁷ is sprake van een kleiïge grondslag (Kalkrijke poldervaaggronden; lichte klei). Het gaat hier om vruchtbare gronden waarop ook veeleisende gewassen kunnen worden geteeld.

2.3.2. Wateraspecten

Verwezen wordt naar afbeelding 6. Blijkens de Legger van het Hoogheemraadschap Zuiderzeeland is geen sprake van jaarrond watervoerende watergangen op de perceelgrens van de Roodbeenweg met gewaspercelen. Wel aanwezige watergangen zijn niet jaarrond watervoerend. Dit betekent dat geen zogenaamde teeltvrije zone in acht moet worden genomen langs de grenzen met het perceel Roodbeenweg Verwezen wordt naar paragraaf 3.2.

De locatie is niet gelegen in drinkwaterbeschermingsgebied, zodat op die grondslag geen beperkingen gelden bij het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen.

⁷ <https://bodemdata.nl/basiskaarten>

Afbeelding 6: uitsnede Legger wateren (bron: HHNK)

2.3.3. Conclusie agrarisch grondgebruik

Er is sprake van een algemene agrarische bestemming. Gelet op de vruchtbare grondslag en de omstandigheid dat in de omgeving diverse teelten voorkomen, waaronder ook fruitteelt, kan meerjarige opgaande teelt als representatief kan worden beschouwd voor het agrarische gebruik. Gelet op de beperkingen die gelden voor teeltondersteunende voorzieningen behoeft daarbij geen rekening te worden gehouden met teelten die geteeld worden met dergelijke voorzieningen, zoals zacht fruit of boomteelt⁸.

⁸ Bij zacht fruit is teeltondersteuning nodig in de vorm van hagelschermen en zijn regenkapten. Bomen worden op kleine kluit gehouden om verplantbaarheid te behouden, zodat teeltondersteuning nodig is om omwaaien te voorkomen.

3. Regelgeving

3.1. Europees beoordelings- en toelatingskader

De toelating en het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen wordt gereguleerd door de Europese verordeningen 1107/2009/EU, 396/2005/EU, 2017/625/EU en 1185/2009/EU en 528/2012/EU. In deze context is Verordening 528/2012/EU (hierna ook: de Biocidenverordening) het meest relevant welke aanvullend geldt op verordening 1107/2009/EU. Met verordening 2018/605/EU zijn aanvullende beoordelingscriteria ingevoerd. Daarnaast geldt richtlijn 2009/128/EU (sustainable use of pesticides - SUD), welke verder aan de orde komt in paragraaf 3.2.

Daarbij wordt naast blootstelling via consumptie ook blootstelling bij toepassing van gewasbeschermingsmiddelen beoordeeld, zowel voor betreft toepassers als voor omwonenden, waarbij mensen met een bijzondere kwetsbaarheid bepalend zijn voor de normering (artikel 19 en punt 24 van bijlage VI van de Verordening 528/2012/EU). Voor wat betreft die laatste groep wordt de bescherming van zwangeren en kleine kinderen concreet benoemd (punt 3 van de considerans van deze laatste verordening).

De Wet gewasbeschermingsmiddelen en biociden betreft de uitwerking van de Biocidenverordening. Krachtens deze wet is het College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden (Ctgb) ingesteld. Het Ctgb beoordeelt volgens internationale afspraken en de in genoemde Verordening verankerde criteria of gewasbeschermingsmiddelen en biociden – bij juist gebruik – veilig zijn voor mens, dier en milieu en of ze werkzaam zijn. Op grond van deze beoordeling besluit het college of een middel in Nederland verkocht en gebruikt mag worden. Daarbij stelt het ook duidelijke voorschriften verplicht, die minimaal op het etiket moeten staan (het zogenaamde wettelijk gebruiksvoorschrift). Het gebruiksvoorschrift schrijft niet alleen de toepassingswijze voor (professioneel en/of particulier gebruik, aantal toepassingen per jaar, toepassingsintervallen, veiligheidstermijn – d.w.z. minimale termijn tussen toepassing en oogst etc.), maar hierin is ook aangegeven voor welke doelstellingen en voor welke teelten een middel mag worden ingezet.

Relevant daarbij is dat een beoordeling aan de hand van de Verordening ervan uitgaat dat een gewasbeschermingsmiddel geen gevaar voor de volksgezondheid mag opleveren, zonder dat hiervoor aanvullende maatregelen zouden moeten worden getroffen in de vorm van afscherming o.i.d., aangezien in de toelatingsprocedure een reëel, worst case gebruikspatroon dient te worden aangehouden (zie artikel 19, lid 2a van de Verordening 528/2012/EU).

Bij toelating (en bij periodieke herbeoordeling) wordt een gewasbeschermingsmiddel op alle gezondheidsrisico's beoordeeld⁹, ook gezondheidsrisico's op de lange termijn (artikel 19, lid 1 onder b ten iii van de Verordening 528/2012/EU). In ieder geval wordt getoetst op neurotoxiciteit en

⁹ De verordening 1107/2009 is daarbij bedoeld om de menselijke gezondheid als zodanig te beschermen, niet als een regeling om bij toelating van middelen de beoordeling te beperken tot alleen de in de verordening opgenomen beoordelingscriteria, zie HvJ 24 april 2024, ECLI:EU:C:2024:356 ov. 78 e.v. Het niet (volledig) beschouwen van alle mogelijke gezondheidseffecten is om die reden strijdig met het Unierecht. In algemene zin geldt op dat punt, dat een beoordeling of wordt voldaan aan wettelijke voorschriften *geen* onderdeel vormt van de toetsing van planologische aspecten: bij de beoordeling van een planologisch besluit moet ervan worden uitgegaan dat wettelijke voorschriften worden nageleefd. Zie ARRvS 28 maart 2018, ECLI:NL:RVS:2018:967 en ARRvS 5 februari 2020, ECLI:NL:RVS:2020:337.

immunotoxiciteit (artikel 19, lid 4 onder e van de Verordening) en eventuele hormoonontregelende eigenschappen (bijlage 2 onderdeel 1, 8.9.4 van de Verordening). Verder wordt getoetst op cumulatieve en synergetische effecten (artikel 19, lid 2 onder d van de Verordening).

Voorgaande betekent dat in maatschappelijk opzicht geen rekening behoeft te worden gehouden met toegelaten gewasbeschermingsmiddelen welke volgens algemeen aanvaarde toxicologische normen en op basis van beschikbare relevante en betrouwbare wetenschappelijke en technische kennis als schadelijk voor de volksgezondheid mogen worden beschouwd bij toepassing volgens het gebruiksvoorschrift.

Dit is anders in de context van planologische besluitvorming, aangezien de Afdeling bestuursrechtspraak het Europese beoordelingskader als niet toepasbaar heeft aangemerkt omwille van wetenschappelijke onzekerheid. Verwezen wordt naar paragraaf 4.1.

3.2. Aanvullende regelgeving

Zoals beschreven vormen de Europese verordeningen het wettelijke kader voor de bescherming van de volksgezondheid. Aangezien die verordeningen stellen dat blootstelling aan gewasbeschermingsmiddelen al vanaf de rand van een teeltperceel geen nadelen mag opleveren voor de volksgezondheid zonder extra maatregelen zoals afscherming, is geen sprake van een afstand welke (aanvullend) aangehouden zou moeten worden tot gevoelige functies op buurpercelen.

Dit is evenmin voorgeschreven in het Omgevingsbesluit of in het van toepassing zijnde Omgevingsplan, nu de Nederlandse wetgever gekozen heeft voor hogere eisen aan driftreductie als maatregel ter implementatie van de artikelen 11 en 12 van richtlijn 2009/128/EU (in plaats van bijvoorbeeld extra afstand).

De Wet algemene bepalingen omgevingsrecht is inmiddels vervangen door de Omgevingswet en het daarop gebaseerde Besluit activiteiten leefomgeving. In het onderstaande wordt nader ingegaan op zowel de oude als de geldende Nederlandse regelgeving.

Op basis van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (oud) en het daarop gebaseerde Activiteitenbesluit milieubeheer (oud) was sprake van aanvullende ecologische bescherming door het aanhouden van zogenaamde teeltvrije zones langs oppervlaktewater. Deze bepalingen zijn vrijwel ongewijzigd overgenomen in het Besluit activiteiten leefomgeving dat is gebaseerd op de Omgevingswet. Hierbij is evenwel gespecificeerd dat bepaalde bepalingen zijn bedoeld ter bescherming van zowel ecologie als volksgezondheid.

3.2.1. Activiteitenbesluit milieubeheer (oud)

In artikel 3.78a, lid 1 van het Activiteitenbesluit milieubeheer was vastgelegd dat in ieder geval een driftreductie moet worden bereikt van 75%, bepaald volgens Meetprotocol voor het vaststellen van de

driftreductie van neerwaartse en op- en zijwaartse spuittechnieken, versie van 1 juli 2017 (artikel 3.78a, lid 2 Activiteitenbesluit milieubeheer jo. artikel 3.81 Regeling omgevingsrecht - Rarim)¹⁰.

Op grond van het Activiteitenbesluit werden aanvullende beperkingen gesteld aan de toepassing van gewasbeschermingsmiddelen op korte afstand van oppervlaktewater, in de vorm van een teeltvrije zone en aanvullende driftreducerende technieken. Uitgaande van artikel 3.80 van het Activiteitenbesluit milieubeheer diende te worden uitgegaan van een teeltvrije zone van 50 centimeter tot 5 meter, afhankelijk van de teelt en de gehanteerde driftreducerende techniek. Voor handmatige spotsgewijze onkruidbestrijding met afscherming (kap) gold in principe geen teeltvrije zone.

In principe was toepassing van gewasbeschermingsmiddelen bij een windsnelheid van meer dan 5 m/s niet toegelaten.

3.2.2. Besluit activiteiten leefomgeving

In artikel 1.3 van de Omgevingswet is onder meer vastgelegd dat deze wet ten doel heeft om een gezonde fysieke leefomgeving te behouden en te bereiken.

In artikel 4.723c van het Besluit activiteiten leefomgeving (Bal) is aangegeven dat ten minste een driftreducerende techniek dient te worden toegepast van 75%. Bij neerwaarts spuiten mogen de spuitdoppen zich verder ten hoogste 50 cm boven het te bespuiten oppervlak bevinden. In het artikel is voor verschillende teelten een referentietechniek opgenomen ten opzichte waarvan deze driftreductie dient te worden bepaald.

In artikel 4.723d Bal zijn teeltvrije zones opgenomen langs watergangen welke afhankelijk van de teelt en de gebruikte driftreducerende techniek 50 cm tot 5 meter breed dienen te zijn. De artikelen 4.723f en 4.723g bevatten uitzonderingen hierop, bijvoorbeeld in de vorm van toepassing van gewasbeschermingsmiddelen met een afgeschermd dop.

In artikel 4.723e Bal is bepaald dat niet mag worden gespoten bij een windsnelheid groter dan 5 m/s, met uitzondering van teeltbedreigende situaties of bij inzet van een overkapte beddenspuit.

Op grond van artikel 4.723g mogen gewasbeschermingsmiddelen op een talud uitsluitend pleksgewijs en driftvrij toegepast worden.

De regeling ten aanzien van de toepassing van gewasbeschermingsmiddelen is primair bedoeld ter bescherming van het waterleven. De artikelen 4.723c (driftreductie) en 4.723e (spuiten bij lage windsnelheden) zijn mede bedoeld ter bescherming van de menselijke gezondheid.

3.2.3. Overig

Als een bedrijf geen relevante bestrijdingsmiddelen zou toepassen (uitsluitend middelen op basis van zogenaamde laag risico stoffen¹¹ cq. een alternatieve bestrijding van plagen), dan vormt het aspect

¹⁰ Door toepassing van bijvoorbeeld een tunnelspuit, een dwarsstroomspuit of axiaalspuit met schermen aan de installatie zelf of driftarme doppen. Het Activiteitenbesluit bevat op dit punt een aanvullende regeling voor wat betreft de toe te passen spuitdoppen (artikel 3.83, lid 4 Activiteitenbesluit milieubeheer).

¹¹ Gewasbeschermingsmiddel dat blijktens toelating voldoet aan de criteria van bijlage II, punt 5 van Verordening EU/1107/2009.

volksgezondheid geen punt van aandacht. Echter in het kader van deze notitie dient het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen als maximale representatieve invulling van de planologische mogelijkheden te worden beschouwd. Relevant hierbij is verder dat zogenaamde biologische gewasbeschermingsmiddelen¹² net zo goed toelating van het Ctgb nodig hebben voor professionele toepassing, waarbij voor die middelen eveneens maximaal acceptabele blootstellingsnormen gelden.

Bij bedrijfsmatige toepassing van gewasbeschermingsmiddelen dient te worden voldaan aan het Besluit activiteiten leefomgeving. Hierbij geldt verder dat bepaalde gewasbeschermingsmiddelen enkel voor professionele toepassingen zijn toegelaten en niet voor huis-, tuin- en keukengebruik. In een dergelijke hobbymatige context zal verder hoogstens sprake zijn van individuele handmatige bespuitingen, niet van integrale behandeling van een perceel (rijbehandeling met een spuitmachine).

3.3. Evaluatie en herziening milieuregelgeving

Gelet op de rapportages ingevolge artikel 18 van verordening 528/2012/EU van de Europese Commissie van 7 maart 2016¹³ en 20 mei 2020¹⁴, zijn er geen aanwijzingen dat al dan niet consumptieve blootstelling aan in de EU toegelaten gewasbeschermingsmiddelen¹⁵ gepaard gaat met risico's voor de menselijke gezondheid, waaronder de gezondheid van kwetsbare groepen. De gezondheidsverkenningen van RIVM uit 2018¹⁶ en 2020¹⁷ ondersteunen de conclusie van deze evaluatie¹⁸, waarbij in de zogenaamde OBO rapportage van RIVM¹⁹ ook niet is gebleken van een grotere blootstelling dan waarvan bij goedkeuring van gewasbeschermingsmiddelen rekening mee is gehouden. Dat geen sprake is van gezondheidsrisico's wordt ook onderschreven door Bundesinstitut

¹² Een biologisch gewasbeschermingsmiddel kan chemisch identiek zijn aan een regulier beschermingsmiddel. Enig verschil is dat het middel en de daarin aanwezige werkzame stoffen een biologische oorsprong hebben en niet zijn gesynthetiseerd.

¹³ Report from the commission on the sustainable use of biocides pursuant to Article 18 of Regulation (EU) No 528/2012 of the European Parliament and of the Council concerning the making available on the market and use of biocidal products, COM(2016) 151

https://health.ec.europa.eu/document/download/68a5733b-67b9-4727-a77d-b2df88b01afb_en?filename=2016_report_sustainableuse_biocides_en.pdf, geraadpleegd op 7 februari 2024

¹⁴ Report from the commission on the experience gained by Member States on the implementation of national targets established in their National Action Plans and on progress in the implementation of Directive 2009/128/EC on the sustainable use of pesticides, COM(2020) 204 final,

https://food.ec.europa.eu/document/download/e4380b91-8cca-4f0c-b5f4-dd9d99692ec6_en?filename=pesticides_sud_report-act_2020_en.pdf geraadpleegd op 8 februari 2024

¹⁵ Relevant is te vermelden dat sommige lidstaten een lange opgebruiktermijn hebben gehanteerd voor gewasbeschermingsmiddelen die al lang onder de Biocidenverordening zijn verboden. Blijkens artikel L258-8 IV van de Code Rural hanteerde Frankrijk bijvoorbeeld een opgebruiktermijn tot 1 januari 2022. Dit betekent dat pas vanaf 1 januari 2022 de Biocidenverordening in volle omvang van toepassing is in Frankrijk, terwijl lidstaten zoals Nederland op basis van reeds voor de Biocidenverordening gehanteerd systeem van periodieke herbeoordeling al vrijwel direct alleen middelen toelieten die onder de Verordening waren (her)beoordeeld.

¹⁶ RIVM rapport 2018-0068, *Gezondheidsverkenning omwonenden van landbouwpercelen*, 2018

¹⁷ RIVM report 2020-0056, *Health survey on people living in the direct vicinity of agricultural plots: additional analyses*, 2020

¹⁸ Deze conclusies zijn niet geldig voor landen zoals Frankrijk welke na invoering van de Biocidenverordening een opgebruiktermijn hebben gehanteerd, zie hiervoor paragraaf 3.1

¹⁹ RIVM Rapport 2019-0052 Onderzoek Blootstelling Omwonenden (OBO) *Bestrijdingsmiddelen en omwonenden Samenvattend rapport over blootstelling en mogelijke gezondheidseffecten*

für Risikobewertung - BfR²⁰. Nu in Duitsland ook het Unierecht geldt voor toelating en toepassing van gewasbeschermingsmiddelen, is de situatie in Duitsland representatief te noemen voor Nederland.

De Gezondheidsraad²¹ komt op basis van internationale epidemiologische literatuur tot de conclusie dat gewasbescherming met chemische middelen gepaard kan gaan met gezondheidsschade bij mensen. In lijn daarmee pleit de Gezondheidsraad ervoor dat beter invulling wordt gegeven aan de eisen op basis van het Unierecht bij toelating en herbeoordeling van middelen. Op dit vlak is relevant dat de gevolgtrekkingen van de Gezondheidsraad onvoldoende zijn toegesneden op de locatiespecifieke omstandigheden in Nederland. Er kan hierbij worden gewezen op de volgende verschillen ten opzichte van de door de Gezondheidsraad aangehaalde internationale studies.

- Toegelaten middelen;
- Toepassingsvoorschriften (hoeveelheid en concentratie per behandeling, behandelfrequentie etc.);
- Wijze van toepassing (zoals met 75% driftreductie, dan wel (worst case) met sproeivliegtuig);
- Betreding van gewassen (wandelpaden door gewaspercelen, spelende kinderen in gewaspercelen).

Gelet hierop vormt het advies van de Gezondheidsraad goede aanleiding om in Nederlandse context te kiezen voor toepassing van het voorzorgbeginsel in de context van planologische besluitvorming waarbij het aspect driftblootstelling een rol kan spelen. Los hiervan is uiteraard positief indien beter wordt toegezien op naleving van voorschriften bij toelating van middelen, maar het advies vormt geen aanleiding om te concluderen dat in Nederlandse context sprake is van nadelige effecten voor de gezondheid v.w.b. blootstelling aan gewasbeschermingsmiddelen.

Het is hierbij duidelijk genoeg dat de Nederlandse wetgever in lijn met deze wetenschappelijke data het beschermingsniveau van de Biocidenverordening afdoende acht, mede nu er overeenkomstig artikel 11 en 12 van richtlijn 2009/128/EU uit voorzorg hogere driftreductie verplicht is gesteld in Nederland. Zoals al gebleken is uit paragraaf 3.1, gelden er geen afstandseisen ten aanzien van het spuiten van gewasbeschermingsmiddelen nabij driftgevoelige functies omdat bij toelating van middelen wordt uitgegaan van een hoog beschermingsniveau, waarbij een kwetsbare persoon als normpersoon wordt aangehouden, gekoppeld aan worst case praktijkcondities (los van de in Nederland geldende voorzorgmaatregel t.a.v. extra driftreductie).

Er wordt al met al geen rekening gehouden met een relevant humaan restrisico bij toepassing van gewasbescherming overeenkomstig het Unierecht. Wel heeft de Europese Commissie het initiatief genomen om in het kader van de zogenaamde 'Green Deal' de *ecologie* beter te beschermen tegen gewasbeschermingsmiddelen.

Gelet op het voorgaande is verder duidelijk dat de wetgever de volksgezondheid beschermt via toelating van steeds veiliger middelen (en uitfasering van andere middelen) en op algemene

²⁰ BfR, *Fernab vom Feld: Gesundheitliche Beeinträchtigungen durch Abdriften von Pflanzenschutzmitteln sind unwahrscheinlich*, Mitteilung Nr. 054/2020 des BfR vom 23. November 2020 zie: <https://www.bfr.bund.de/cm/343/fernab-vom-feld-gesundheitliche-beeintraechtungen-durch-abdriften-von-pflanzenschutzmitteln-sind-unwahrscheinlich.pdf> (geraadpleegd op 1 juni 2023)

²¹ Gezondheidsraad, Gewasbescherming en omwonenden (2020/10)

driftreductie²², *niet* op afstandseisen²³ of de genoemde aandachtszone van 50 meter welke in planologische context dient te worden gehanteerd.

3.4. Conclusies

3.4.1. Mate van bescherming

In de Europese verordeningen is geen verminderde bescherming vastgelegd voor bepaalde situaties of omstandigheden. De Europese milieuregelgeving kent de volgende beschermingscategorieën:

- Consumenten;
- Toepassers;
- Omwonenden (waaronder begrepen passanten e.d.).

Omwonenden worden gelijkelijk beschermd, ongeacht de status of functie van het verblijf of de reden van blootstelling. De milieuregelgeving kent geen groepen van mensen aan wie een verminderde bescherming toekomt, maar hanteert enkel het uitgangspunt dat de blootstelling van kwetsbare groepen normbepalend is (artikel 19, lid 1b onder iii van de Biocidenverordening).

De vraag of omwonenden wonen of werken bij een bedrijf zelf waar gewasbescherming wordt toegepast, dan wel bij een ander bedrijf (waar al dan niet gewasbescherming wordt toegepast) of geen bedrijfsmatige activiteiten ontplooiën maakt geen verschil voor de mate van bescherming waar deze bewoners/gebruikers aanspraak op hebben.

Hetzelfde geldt voor medewerkers van een bedrijf. Aan deze medewerkers komt eenzelfde bescherming toe, ongeacht of sprake is van medewerkers van een agrarisch bedrijf of een ander bedrijf en ongeacht of sprake is van een agrarisch bedrijf waar ook gewasbeschermingsmiddelen worden toegepast.

Op grond van de milieuregelgeving is de bescherming tegen drift dus niet afhankelijk gesteld van de status of reden van de aanwezigheid in de nabijheid van percelen waar gewasbescherming kan worden toegepast. Evenmin is kortdurend verblijf noodzakelijkerwijs aanleiding om uit te gaan van verminderde bescherming.

De milieuregelgeving houdt verder geen rekening met aantallen, d.w.z. dat aan één persoon evenveel bescherming toekomt als aan honderd personen.

²² Voor diverse gewasbeschermingsmiddelen geldt bijvoorbeeld al een eis om aanvullende driftreductie toe te passen (meer dan 75%). Daarnaast kenden diverse waterschappen in met name de waterrijke gebieden subsidieregelingen voor de aanschaf van 99% driftreducerende spuitapparatuur. Hiervoor kan ook subsidie bij RVO worden verkregen: Regeling Europese EZK- en LNV-subsidies (https://www.rvo.nl/sites/default/files/2022-11/Lijst%20met%20investeringsregeling%20POP3%2B2022_0.pdf)

²³ In diverse uitspraken, laatstelijk ARRvS 6 november 2024 ECLI:NL:RVS:2024:4503 (Meeslouwerpolder), overweegt de Afdeling de noodzaak van wettelijke afstandseisen: “Omdat er geen wettelijke bepalingen gelden over minimaal aan te houden afstanden tussen gronden waarop gewassen in de open lucht worden geteeld en woningen, is niet uitgesloten dat ook in de bestaande situatie ter plaatse van de bedrijfswoning die als burgerwoning in gebruik is genomen hinder kan worden ondervonden van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen.”

In lijn daarmee kan in het kader van planologische besluitvorming dus geen lager beschermingsniveau worden gehanteerd voor bepaalde mensen en functies ten opzichte van andere mensen en functies. Immers voor de milieuregelgeving is iedereen gelijk. De milieuregelgeving werkt daarbij ook twee kanten op in die zin dat zowel toepassers als blootgestelden hier rechten aan kunnen ontleen. Die rechten dienen in het kader van de goede ruimtelijke ordening gerespecteerd te worden²⁴.

Het enige wat in het kader van planologische besluitvorming dus relevant kan zijn, is de vraag of een planologisch besluit ertoe leidt dat voorstelbaar is cq. niet kan worden uitgesloten dat zich veranderingen voordoen qua:

- de verblijftijd van personen²⁵;
- de verblijfswijze (zoals binnen of buiten);
- de kwetsbaarheid van personen (zoals woon- of werkomgeving, kinderen e.d.).

3.4.2. Mate van kwetsbaarheid / blootstelling

De bestemde zorgboerderij en de aanwezige agrarische bedrijfskavels met woningen kunnen worden beschouwd als potentiële beperkingen bij toepassing van gewasbeschermingsmiddelen. Echter ook dagrecreatief gebruik en gebruik als cultuurgrond is ter plaatse toegestaan. Dit betekent dat vanuit oogpunt van maximale planologische mogelijkheden al rekening moet worden gehouden met reguliere menselijke aanwezigheid op deze locatie, inclusief aanwezigheid van kwetsbare personen.

Menselijk verblijf zal zich concentreren in de dagperiode in het kader van recreatief medegebruik en bijvoorbeeld het houden van dieren op cultuurgrond. Dit is ook de periode waarin er in de regel gewasbescherming wordt toegepast.

Hierbij kan in aanmerking worden genomen dat recreatief gebruik in de regel overdag en bij droog weer aan de orde zal zijn, dus in de periode waarop ook gewasbescherming zal worden toegepast (er mag niet worden gespoten bij sterke wind, maar toepassing bij regen of op gewas dat nog nat is door dauw of regen vindt evenmin bespuiting plaats want dit zal de effectiviteit van de behandeling sterk aantasten omdat middel verdund zal worden en/of zal wegspoelen).

De omstandigheid dat ondanks de agrarische hoofdbestemming reeds driftgevoelige functies zijn toegelaten, betekent dat in planologische zin ter plaatse reeds sprake is van een bestaande potentiële beperkingen ten aanzien van de inzet van gewasbeschermingsmiddelen. De situatie is gelijk aan de situatie Buitenhuisweg I²⁶.

In de zaak Buitenhuisweg was sprake van een afwijkingsbevoegdheid, in het kader waarvan de menselijke gezondheid geen punt van afweging was, enkel de vraag of sprake zou zijn van een toename van mogelijke beperkingen voor omliggende functies. In onderhavige situatie dient een bredere afweging plaats te vinden.

²⁴ Zie in strijd met de Verordening op dit punt: ARRvS 22 november 2023, ECLI:NL:RVS:2023:4331, nu de Afdeling de rechtsopvatting hanteert dat bepaalde functies en mensen minder bescherming toe zou mogen komen.

²⁵ In die strekking ook ABRvS 14 juni 2017, ECLI:NL:RVS:2017:1575 ov. 11.5.1 dat een fietspad vanwege korte verblijftijd geen voor driftblootstelling relevante functie is.

²⁶ ABRvS 16 augustus 2023, 202204200/1/R4, o.v. 13.4

Verder is van belang dat op grond van het voorzorgbeginsel ook naburige agrarische percelen als mogelijke beperking dienen te worden beschouwd bij toepassing van gewasbeschermingsmiddelen. Immers als spuitmiddel dat wordt toegepast op het ene perceel ook terecht zou komen op een ander gewas op een naburig perceel, dan kan die oogst worst case worden afgekeurd voor menselijke consumptie. Op grond van bijlage 1 artikel 1 onder 3a en 3c van richtlijn 2009/128/EU vormt het voorkomen van het gezondheidsrisico dat kan ontstaan door blootstelling aan gewasbeschermingsmiddelen die niet op het doelgewas terecht zijn gekomen een concrete uitwerking van het voorzorgbeginsel, waar bijvoorbeeld ook aandacht voor dient te bestaan in het kader van de vakbekwaamheidseisen die gelden om gewasbescherming te mogen toepassen (artikel 5 van genoemde richtlijn jo. artikel 17, lid 1 onder c van het Besluit gewasbeschermingsmiddelen en biociden).

Dit betekent dat, uitgaande van de bestemde mogelijkheden, de ontwikkeling sowieso niet zal kunnen leiden tot een toename van mogelijke beperkingen voor omliggende agrarische gronden, cq. dat mogelijke beperkingen inherent verbonden zijn met het toepassen van gewasbescherming (vraag 1 van paragraaf 1.4). In het navolgende wordt verder ingegaan op het gezondheidsaspect.

3.4.3. Gezondheidscriteria

De algemeen aanvaarde toxicologische normen en de beschikbare relevante en betrouwbare wetenschappelijke en technische kennis, waarmee wordt vastgesteld of er een risico is voor de volksgezondheid, mogen, gelet op de jurisprudentie van de Afdeling, niet worden benut ter onderbouwing van planologische besluitvorming.

Tegelijkertijd is bekend dat de Afdeling ervan uitgaat dat er vanuit planologisch oogpunt geen ruimte is om strengere normen te hanteren zodra er wettelijke blootstellingsnormen zijn vastgesteld²⁷. Dit zelfs in de situatie dat voldoende wetenschappelijke zekerheid bestaat dat die vastgestelde normen niet voorkomen dat er gezondheidsschade ontstaat²⁸ (en dus in strikte zin niet voldoen aan het uitgangspunt van een evenwichtige toedeling van functies aan locaties). Het is niet duidelijk om welke redenen de Afdeling de wettelijke blootstellingsnormen voor gewasbeschermingsmiddelen uit het Unierecht niet accepteert. Mogelijk speelt mee dat de Afdeling het Europese recht gemakshalve als rechtsfeit blijft beschouwen, ondanks dat het Europese Hof het Unierecht als autonome rechtsorde beschouwt welke voorrang heeft op het nationale recht²⁹.

Door de Afdeling worden in planologische context verder de voorkomende maatschappelijke sentimenten beschouwd, bijvoorbeeld ten aanzien van ongemakken die omwonenden kunnen ervaren wanneer ze dicht op landbouwpercelen wonen, zoals geur en/of neerslag van deeltjes. Hier zijn geen

²⁷ ARRvS 10 juli 2024, ECLI:NL:RVS:2024:2833, onder 7.1

²⁸ ARRvS 27 juli 2025, ECLI:NL:RVS:2025:3076 onder 75.3, waar de Afdeling impliciet ook te kennen heeft gegeven dat aspecten van cumulatie, synergisme en aggregatie geen rol spelen voor planologische besluitvorming zodra er wettelijke blootstellingsnormen gelden, ongeacht de vraag of die aspecten zijn meegewogen in de blootstellingsnormen.

²⁹ De bekende arresten Van Gend & Loos en Costa/ENEL.

gevalideerde modellen voor en bij dat soort maatschappelijke sentimenten speelt het aspect gezondheid geen rol³⁰.

Verwezen wordt naar paragraaf 4.1.

³⁰ In recente uitspraken wordt door de Afdeling immers niet langer gesproken van gezondheidsrisico's die kunnen samenhangen met blootstelling aan drift van gewasbeschermingsmiddelen, maar alleen nog van hinder die hierdoor kan worden veroorzaakt. Zie hiervoor bijvoorbeeld: ARRvS 6 november 2024 ECLI:NL:RVS:2024:4503 (Meeslouwerpolder) in contrast met eerdere uitspraken zoals ARRvS 19 oktober 2022, ECLI:NL:RVS:2022:3023 (Asdonkterrein) en ABRvS 30 maart 2016, ECLI:NL:RVS:2016:855 (Houten)

4. Beoordeling gezondheidsaspecten

4.1. Verspreidings- en blootstellingsmodellen

Als achtergrond bij onderhavige notitie is het volgende van belang. In de zaak Houten³¹ heeft de Afdeling overwogen dat in het kader van de ruimtelijke ordening geen gebruik mag worden gemaakt van extrapolatie van gegevens uit de zogenaamde PRI 2012 rapportage³², aangezien deze rapportage onvoldoende wetenschappelijke basis biedt als het gaat om het aspect driftverspreiding. In de zaak Wijchen heeft de Afdeling overwogen dat ook het nieuwe rapport PRI 2015³³ onvoldoende wetenschappelijke basis biedt voor wat betreft de verspreiding van drift³⁴, nu dit weliswaar is gebaseerd op PRI 2014³⁵ maar voor het overige geen aanvullende brede wetenschappelijke basis biedt ten opzichte van PRI 2012.

In de uitspraak Broedershof Neder-Betuwe³⁶ heeft de Afdeling bevestigd dat gebruikmaking van het PRI 2015 rapport onvoldoende deugdelijk is voor de ruimtelijke ordening, ook al had in deze situatie adviesbureau SPAWNP bij de beoordeling van de driftblootstelling aanvullende voorzorgmarges ingebouwd voor wat betreft verspreiding van druppeldrift, afscherming van een haag en cumulatieve effecten.

Blijkens de uitspraak Asdonkterrein Beuningen³⁷ accepteert de Afdeling bestuursrechtspraak de achterliggende toxicologische basis van het zogenaamde EFSA-OPEX model niet voor de ruimtelijke ordening. In de uitspraken Lentsesteeg Rheden³⁸, Heilig Kempke Lith³⁹ en Slotstraat Opijnen⁴⁰ is deze stellingname bevestigd.

Het EFSA-OPEX model betreft het verspreidingsmodel dat is ontwikkeld door de European Food Safety Authority, wat in de EU wordt benut om de toelaatbaarheid gewasbeschermingsmiddelen te (her)beoordelen binnen de door de Biocidenverordening gestelde kaders. Het model kent ook erkenning buiten de EU, nu het ook in andere landen wordt gebruikt als referentie bij toelating van gewasbeschermingsmiddelen.

³¹ ABRvS 30 maart 2016, ECLI:NL:RVS:2016:855

³² Plant Research International, *Onderzoek naar driftblootstelling bij ruimtelijke ontwikkelingen in de gemeente Tholen*, maart 2012, PRI rapport 441

³³ Plant Research International, *Driftblootstelling van omstanders en omwonenden bij de bespuiting van veldgewassen met een veldspuit*, november 2015, PRI rapport 610

³⁴ ABRvS 6 juni 2018, ECLI:NL:RVS:2018:1741

³⁵ Plant Research International, *Onderzoek naar driftblootstelling van omstanders en omwonenden door boomgaard bespuitingen Project Skaeve Huse in de gemeente Nijmegen*, mei 2014, PRI rapport 568

³⁶ ABRvS 16 december 2020, ECLI:NL:RVS:2020:3018

³⁷ ARRvS 19 oktober 2022, ECLI:NL:RVS:2022:3023

³⁸ ARRvS 23 november 2022, ECLI:NL:RVS:2022:3387

³⁹ ARRvS 2 augustus 2023, ECLI:NL:RVS:2023:2959

⁴⁰ ARRvS 6 december 2023, ECLI:NL:RVS:2023:4523

Mede op basis van het advies van de Stichting Advisering Bestuursrechtspraak⁴¹, waarin wordt verwezen naar een briefrapport van RIVM⁴², komt de Afdeling bestuursrechtspraak in de uitspraak Asdonkterrein Beuningen tot de conclusie dat via een beoordeling waarbij gebruik gemaakt wordt van het EFSA-OPEX model geen sprake kan zijn van goede planologische besluitvorming voor wat betreft gezondheidsrisico's van driftblootstelling. De kanttekeningen die de Afdeling plaatst bij het EFSA-OPEX model hebben betrekking op wetenschappelijke onzekerheid over fysische uitgangspunten (de natuurkundige aspecten ten aanzien van de verspreiding van druppels, aerosolen en dampen door de lucht), toxicologische uitgangspunten (dosis en norm) en op de gebruiksfunctie van het model.

Voor wat betreft fysische aspecten keurt de Afdeling het model af omdat sprake is van wetenschappelijke onzekerheid over in het model gehanteerde standaardwaarden:

- Druppelverspreiding;
- Nalevering van emissies door uitdamping na toepassing;
- Drift ten gevolge van lange boombesproeiingen.

Voor wat betreft gebruiksfunctie keurt de Afdeling het model af omdat hiermee geen berekeningen kunnen worden uitgevoerd voor wat betreft:

- Cumulatie, aggregatie, additie en synergisme;
- De invloed van (hoge) gebouwen;
- Het driftreducerende effect van een windhaag.

Vanwege de volgende toxicologische aspecten keurt de Afdeling het model af:

- Wetenschappelijke onzekerheid over cumulatieve en geaggregeerde blootstelling aan stoffen.
- De redenen waarom blootstelling en gezondheidsrisico's van kinderen uit de leeftijdscategorie 1 tot 3 jaar representatief zijn voor mensen met een bijzondere kwetsbaarheid zijn niet overtuigend.

Voor de goede orde zij vermeld dat in deze context gemakshalve wordt gesproken over uitspraken van de Afdeling over het EFSA-OPEX model, maar dat de Afdeling de wetenschappelijke achtergrond en de toxicologische basis die aan dit model ten grondslag ligt negatief heeft beoordeeld: het model past als een schoen aan de voet van de beschikbare relevante en betrouwbare wetenschappelijke en technische kennis in de zin van de Biocidenverordening⁴³. In het model worden geen eigen keuzen gemaakt: de wegingen die in het model zijn vervat, zijn steeds gebaseerd op achterliggende kennis en toxicologische uitgangspunten.

Met de huidige versie van het EFSA-OPEX model (versie 1.0.2) worden de kritiekpunten van de Afdeling voor wat betreft gebruiksfunctie en toxicologie niet ondervangen, mede omdat de essentie van de beschikbare relevante en betrouwbare wetenschappelijke en technische kennis niet gewijzigd is. Verder blijkt uit de uitspraken Heilig Kempke Lith en Slotstraat Opijnen dat de Afdeling bestuursrechtspraak van oordeel is dat het hanteren van worst case uitgangspunten ten einde de

⁴¹ STAB 41286, 30 september 2021

⁴² RIVM, *Modellen om de humane blootstelling aan gewasbeschermingsmiddelen te berekenen: een stand van zaken*, RIVM Briefrapport 2019-0031 <https://www.rivm.nl/bibliotheek/rapporten/2019-0031.pdf>

⁴³ In ABRvS 27 juli 2022 202001586/1/R4 is een gebrek aan wetenschappelijke consensus benoemd om -in dit geval- planologische beperkingen te rechtvaardigen, niet toepassing van een bepaald model.

bekende wetenschappelijke restonzekerheid te ondervangen vanuit planologisch oogpunt onvoldoende is.

Uit de uitspraak Heilig Kempke Lith worden afgeleid dat Afdeling voor de beoordeling van cumulatieve en geaggregeerde effecten een gewogen optelling van blootstelling aan stoffen (zonder enige discontering) afwijst. In de uitspraak Bornerbroekseweg⁴⁴ nuanceert de Afdeling dit standpunt en volgt de Afdeling de conclusie van de StAB dat in planologische context niet mag worden gecorrigeerd voor bekende wetenschappelijke restonzekerheden, zolang deze achterliggende onzekerheden niet zijn weggenomen.

Hiermee wijst de Afdeling vooralsnog ook cumulatieve beoordelingen af welke minder worst case zijn. Enkelvoudige optelling betreft immers een benadering die worst case is ten opzichte van alle andere methoden, waaronder de zogenaamde Monte Carlo Risk Assessment (MCRA)⁴⁵. Met deze uitspraken komt de Afdeling terug op een in dezelfde periode uitgesproken oordeel dat cumulatieve blootstelling niet relevant is voor drift⁴⁶.

Door de in genoemde uitspraken gehanteerde planologische eisen en randvoorwaarden aan wetenschappelijke en technische kennis, het omgaan met restonzekerheden en gebruiksfunctionaliteit van beschikbare modellen, is de Afdeling eveneens teruggekomen van het eerdere uitspraken⁴⁷ geformuleerde redelijkheids criterium. Per slot van rekening wordt volstaan met de constatering dat er wetenschappelijke onzekerheid is, zonder in te gaan op de weging van de mate van onzekerheid die heeft plaats gevonden en aan te geven om welke redenen deze wetenschappelijke methoden om om te gaan met onzekerheid dienen te worden verworpen.

De toxicologische uitgangspunten volgen uit richtlijnen welke door OECD en/of ECHA zijn vastgesteld en de politieke afwegingen die hierover zijn gemaakt in de context van het Unierecht en de extra driftreductie welke Nederland heeft geïmplementeerd als voorzorgmaatregel. Aangezien de toxicologische uitgangspunten waar ook het EFSA model gebruik van maakt aan de basis ligt van elke blootstellingsbeoordeling (niet alleen gewasbescherming) zullen vooralsnog geen door de Afdeling in planologische context geaccepteerde kwantitatieve uitspraken kunnen worden gedaan over toxicologische aspecten die spelen bij blootstelling aan omgevingsfactoren.

4.2. Inpassing zonder kwantitatieve beoordeling

⁴⁴ ABRvS 17 april 2024, 202104367/2/R3

⁴⁵ EFSA, *Proposal for a data model for probabilistic cumulative dietary exposure assessments of pesticides in line with the MCRA software*, 19-04-2018, Efsa Journal 2018-15(4);1375

⁴⁶ ABRvS 21 april 2021, ECLI:NL:RVS:2021:851 ov. 52.1, in deze uitspraak kon worden volstaan met de beoordeling van blootstelling aan één stof, Captan welke vanwege hoge schadelijkheid als representatief kon worden beschouwd. Inmiddels wordt Captan als minder schadelijk beschouwd dan waar in het bestemmingsplan waar onderhavige uitspraak betrekking op had vanuit is gegaan, zie: <https://doi.org/10.2903/j.efsa.2020.6230>.

⁴⁷ ABRvS 13 mei 2009, ECLI:NL:RVS:2009:BI3702, ABRvS 31 augustus 2016, ABRvS 15 juni 2016, ECLI:NL:RVS:2016:1648 en ABRvS 7 januari 2015, ECLI:NL:RVS:2015:4. Dit in contrast met de uitspraken ABRvS 16 december 2020, ECLI:NL:RVS:2020:3018 en ABRvS 17 april 2024, 202104367/2/R3 waarin de Afdeling iedere wetenschappelijke restonzekerheid onacceptabel beschouwt, ook al is deze wetenschappelijke onzekerheid met de rede vastgesteld en ook al werden in de rapportages die in deze beide uitspraken een rol speelden op rede gebaseerde, wetenschappelijk gangbare methoden gehanteerd om om te gaan met deze restonzekerheid.

Op grond van de rechtspraak van de Afdeling bestuursrechtspraak kan evenwel nog steeds afgeweken worden van de 50 meter middels een deugdelijk locatiespecifiek onderzoek, waarbij kan worden aangetoond dat onder de gegeven omstandigheden ook bij het hanteren van een kortere afstand een aanvaardbaar woon- en leefklimaat bij een gevoelige functie is gegarandeerd. Hierbij is het een vereiste dat dit alles onderzocht wordt door een milieudeskundige⁴⁸.

In een andere uitspraak⁴⁹ is geoordeeld: “Een kleinere afstand kan aanvaardbaar zijn indien (bijvoorbeeld) driftreducerende maatregelen worden getroffen”. In deze uitspraak heeft de Afdeling overwogen dat, in een situatie dat een agrarisch perceel⁵⁰ zal grenzen aan een perceel met een gevoelige functie, door het plaatsen en in stand houden van een struweelhaag voldoende is onderbouwd dat deze kortere afstand van 50 meter kan worden aangehouden. Onderhoud en instandhouding van een dergelijke haag dient daarbij uiteraard te worden verzekerd middels een vergunningvoorschrift of een (voorwaardelijke) instandhoudingsverplichting. De optie om afscherming toe te passen ten einde een kortere afstand dan 50 meter te rechtvaardigen is ook al in eerdere uitspraken benoemd⁵¹.

De met deze uitspraak ingezette lijn is in een andere uitspraak bevestigd⁵². Ook in een uitspraak van 19 maart 2023, heeft de voorzieningenrechter van de rechtbank Midden-Nederland geoordeeld dat een kleinere afstand kan worden aangehouden, mits dit op basis van zorgvuldig en op locatie toegesneden onderzoek deugdelijk kan worden gemotiveerd⁵³.

In de genoemde uitspraken wordt het belang van het aanbrengen van een vanggewas of een andere vorm van afscherming benadrukt in situaties waarin sprake is van een korte onderlinge afstand of zelfs aan elkaar grenzende driftgevoelige functies (zoals een tuin) en gewaspercelen. Het plaatsen, onderhoud en instandhouding dient ruimtelijk te worden verzekerd. Dit kan door het opnemen van een vergunningvoorschrift of een (voorwaardelijke) bepaling in het omgevingsplan.

In een andere uitspraak bevestigt de Afdeling dat rekening mag worden gehouden met de afschermende werking die een haag, maar bijvoorbeeld ook aanwezige bebouwing of een dichte erfafscheiding kan bieden⁵⁴. In deze zaak had de gemeente de kortere afstand dan 50 meter onderbouwd met het soort teelt dat er plaatsvond (met enkel neerwaartse spuittechniek), dat er sprake was van afschermende niet-woonbebouwing, dan wel een schutting met klimplanten en/of een haag aan de zijden waar het woonperceel grensde aan teeltpercelen. Daarnaast werden door de Afdeling nog de milieuregels aangehaald waaruit blijkt dat er bij toepassing van gewasbeschermingsmiddelen driftreductie moet worden toegepast en dat er bij hogere windsnelheden niet gespoten mag worden.

⁴⁸ ABRVS 24 mei 2017, ECLI:NL:RVS:2017:1353

⁴⁹ ABRvS 2 november 2022, ECLI:NL:RVS:2022:3160

⁵⁰ De uitspraak had betrekking op een agrarische bestemming die tevens boomgaarden en boomteelt toelaat.

⁵¹ ABRvS 25 april 2012, ECLI:NL:RVS:2012:BW3921

⁵² ARRvS 25 januari 2023, ECLI:NL:RVS:2023:269

⁵³ Rechtbank Midden Nederland 19 maart 2023, ECLI:NL:RBMNE:2023:1048

⁵⁴ ARRvS 27 maart 2024, ECLI:NL:RVS:2024:1263

In de context van de geldende regelgeving dient verder te worden afgewogen of sprake is van een evenwichtige toedeling van functies aan locaties door voor bestaande functies heel andere gezondheidscriteria te hanteren dan voor nieuwe functies.

4.3. Afstanden

4.3.1. Aandachtszones

Zoals aangegeven in paragraaf 1.2 hanteert de Afdeling bestuursrechtspraak standaard een aandachtszone van 50 meter. De afstand van 50 meter is blijkens een uitspraak uit 2002⁵⁵ gebaseerd op het toenmalige beleid van de provincie Gelderland voor de goedkeuring van ruimtelijke ontwikkelingen waarbij gevoelige functies nabij boomgaarden en boomteeltpercelen aanwezig zouden zijn (de 'Handreiking bestemmingsplannen' uit 1996).

4.3.2. Afschermingsafstanden

Ten tijde van dat beleid gold op grond van artikel 13 van de Bestrijdingsmiddelenwet 1963, het daarop gebaseerde Lozingenbesluit open teelt en veehouderij en de bijbehorende Regeling testmethoden driftarme doppen Lozingenbesluit open teelt en veehouderij, een verplichting om driftreductie toe te passen van minimaal 50%. Op grond van het Activiteitenbesluit c.q. het huidige Besluit activiteiten leefomgeving dient standaard een driftreducerende techniek te worden gehanteerd van minimaal 75%, een norm die kortom de helft strenger is geworden⁵⁶, waardoor bedoelde afstand van 50 meter thans minstens kan worden gehalveerd tot 25 meter.

Hierbij is ook van belang dat bedoelde 50 meter werd gehanteerd in een tijd dat gewasbeschermingsmiddelen waren toegelaten welke nu al geruime tijd vanwege herbeoordelingen onder het regime van de Biocidenverordening zijn uitgefaseerd, terwijl nieuwe middelen met een lagere potentiële schadelijkheid en lagere persistentie hiervoor in de plaats zijn gekomen.

Bedoelde afstand van 50 meter is gebaseerd op gewasbehandeling bij boomteelt en in boomgaarden. Bij dergelijke teelten is het risico op drift groter, omdat dan opwaarts en zijwaarts kan worden gespoten en bepaalde behandelingen ook plaatsvinden buiten het volbladseizoen, waardoor bladeren in het gewas zelf geen aanvullende driftreductie bieden.

In situaties waarin enkel rekening behoeft te worden gehouden met neerwaartse gewasbehandelingen, kan om die reden genoemde afstand nogmaals worden gehalveerd tot 12,5 meter. Alhoewel de Afdeling op dit vlak geen specifieke afstanden noemt, is er steun te vinden in uitspraken dat in situaties waarin enkel rekening moet worden gehouden met neerwaarts spuiten mag worden uitgegaan van een kortere afstand qua mogelijke driftblootstelling⁵⁷.

Zoals aangegeven wordt door de Europese Commissie gedacht aan een onderlinge afstand van 3 meter tussen gewaspercelen en driftgevoelige functies⁵⁸, waarbij in Nederland voor druppeldrift een

⁵⁵ ABRvS 23 juni 2004, ECLI:NL:RVS:2004:AP3436

⁵⁶ Zie ook paragraaf 3.1.

⁵⁷ ARRvS 27 maart 2024, ECLI:NL:RVS:2024:1263

⁵⁸ European Commission, via eur-lex.europa.eu

zone wordt aangehouden van 0,5 tot 5 meter (zie paragraaf 3.2.1 en 3.2.2), met name ter bescherming van het waterleven tegen druppeldrift.

Op basis van uitsluitend de *juridische* uitgangspunten waarop de 50 meter aandachtzone is gebaseerd (dus zonder gebruikmaking van wetenschappelijke gegevens welke de Afdeling heeft afgekeurd voor gebruik in planologische context) kan op dit vlak dus worden uitgegaan van een veiligheidsafstand van 25 meter voor scenario's waarin sprake is van teelt in boomgaarden en 12,5 meter in geval van teelten waar uitsluitend sprake zal zijn van neerwaarts spuiten. Het aanhouden van deze afstanden, die zijn geëxtrapoleerd uit de eigen jurisprudentie van de Afdeling⁵⁹, kan in relatie tot de afstand die de Europese Commissie al als veilig beschouwt dus als alleszins worst case worden beschouwd.

4.3.3. Een aandachtszone is geen afschermingszone

Relevant hierbij is dat er in geen van de uitspraken waarin de Afdeling afscherming als goede ruimtelijke ordening heeft geaccepteerd sprake van een afscherming over 50 meter (d.w.z. afscherming op alle posities waar de afstand tussen gewasperceel en driftgevoelige functie minder dan 50 meter bedraagt). Hieruit blijkt dat de Afdeling de 50 metergrens hanteert als *aandachtsafstand* en niet als normafstand.

Driftreductie wordt bereikt door spuitmachines grotere druppels te laten produceren. Grote druppels vallen immers onder invloed van de zwaartekracht uit de lucht, terwijl kleine druppels (nevel) gedurende langere tijd in de lucht zullen blijven hangen en dus een veel groter risico in zich sluiten om zich te verspreiden door de lucht. Uiteraard kan niet volledig worden uitgesloten dat gedurende het spuitproces toch enige vorm van verneveling optreedt (turbulentie in de lucht, botsingen met gewas etc.). Echter op dit vlak kan er zonder meer van worden uitgegaan dat er geen rekening meer hoeft te worden gehouden met relevante blootstelling aan druppeldrift op een afstand van 12,5 meter uit gewassen die neerwaarts worden gespoten en 25 meter bij opwaarts spuiten.

Blootstelling op die afstanden zal enkel nog kunnen plaatsvinden in de vorm van blootstelling aan dampen en aerosolen. Het gaat hierbij om zeer verwaarloosbare hoeveelheden. Immers gewasbeschermingsmiddelen worden ook gekozen op een zo laag mogelijke uitdampbaarheid. Mensen staan uitsluitend nog bloot aan deze dampen en aerosolen bij inademing. Relevante doses door opname via de huid of door hand-mond bewegingen zijn uitgesloten. De aanwezige dampen en aerosolen zullen steeds verder verdunnen in de lucht. Een vergelijking met blootstelling aan bijvoorbeeld stikstofdioxiden en fijn stof afkomstig van wegverkeer, industrie en veehouderijen gaat maar gedeeltelijk op. Gewasbeschermingsmiddelen breken immers ook relatief snel af onder invloed van zonlicht. Stoffen afkomstig van verkeer, veehouderijen en industrie blijven evenwel langere aanwezig in de lucht en verdwijnen hier alleen uit middels neerslag.

4.4. Conclusies

Gelet op hoofdstuk 3 is duidelijk dat de milieuregelgeving iedereen gelijkmatig beschermt en dat dat als een gegeven dient te worden beschouwd in planologische context.

⁵⁹ De Afdeling heeft een planologisch besluit, wat tevens steunde op dit uitgangspunt, in ieder geval niet afgekeurd in ABRvS 23 juli 2025, ECLI:NL:RVS:2025:3396

Uit dit hoofdstuk blijkt dat de Afdeling bestuursrechtspraak de mate van bescherming die de milieuregelgeving biedt, niet accepteert en in het kader van planologische besluitvorming aanvullende maatregelen eist, dit onder meer in anticipatie op mogelijk toekomstige wetgeving en/of uitspraken van de civiele rechter.

Verder blijkt dat de Afdeling bestuursrechtspraak een aandachtsafstand hanteert van 50 meter en vanuit het voorzorgbeginsel akkoord gaat met afscherming als driftreducerende maatregel. Tot slot is gebleken dat de Afdeling akkoord is gegaan met afscherming over een kortere afstand (bijvoorbeeld alleen de gedeelde perceelgrens met een gewasperceel), zodat de 50 meter niet kan worden geïnterpreteerd als afschermingsafstand of normafstand.

5. Locatiespecifieke aspecten

5.1. Relevante teeltsituatie

Er sprake van diverse akkerbouw en tuinbouw op aangrenzende percelen, waarbij aan de noordzijde, aan de overzijde van de Roodbeenweg, sprake is van een perenboomgaard. Verwezen wordt naar afbeelding 2.

Gelet op de diversiteit aan teelten en de geldende agrarische bestemming wordt In het kader van onderhavige rapportage rekening gehouden met teelten welke in de context van driftblootstelling als de maximale situatie worden beschouwd, te weten teelt in boomgaarden. Dit omdat bij deze teelten rekening moet worden gehouden met opwaarts en zijwaarts spuiten, hetgeen een hoger aandeel drift met zich brengt dan neerwaarts spuiten. Daarnaast kan bij deze teelten sprake zijn van gewasbehandeling buiten het volbladseizoen, dus op momenten dat het gewas zelf minder afscherming biedt.

5.2. Mate van kwetsbaarheid / blootstelling

Zoals gebleken is uit paragraaf 3.3, komt aan bewoners en gebruikers van het perceel reeds in de huidige situatie bescherming tegen blootstelling aan gewasbeschermingsmiddelen toe vanuit de milieuregelgeving, waardoor geen rekening behoeft te worden gehouden met aanvullende potentiële beperkingen bij de inzet van gewasbescherming. In deze context is de uitspraak van de Afdeling inzake Buitenhuisweg I⁶⁰ relevant, waarin wordt overwogen dat indien het gebied met een voor gewasbeschermingsmiddelen gevoelige functie niet uitgebreid wordt, er geen sprake kan zijn van een gewijzigd risico op mogelijke beperkingen bij het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen in de toekomst. In onderhavige paragraaf wordt de bestemde en de beoogde situatie nader tegen elkaar afgezet.

De mate van kwetsbaarheid voor drift is primair afhankelijk van de verblijfsduur in de open lucht nabij gewaspercelen en secundair van de specifieke kwetsbaarheid van aanwezige personen. Verwezen wordt naar paragraaf 3.4.1.

5.2.1. Tijdelijkheid van de vergunning

In de onderhavige situatie is sprake van een vergunningaanvragen om voor bepaalde tijd huisvesting te realiseren voor medewerkers. Dit betekent dat sprake is van een tijdelijke functie, waarna de geldende bestemming weer zal terugkeren als de enig toegelaten planologische situatie.

M.a.w. in de geldende planologische situatie is sprake van een zorgboerderij voor onbepaalde tijd en in de beoogde situatie is sprake van een huisvesting voor bepaalde tijd.

5.2.2. Tijdelijkheid van individuele huisvesting

Er is sprake van een logiesfunctie en niet van een woonfunctie. Dit betekent dat individuele medewerkers mede ingevolge 2.4, lid 1 van de Wet basisregistratie personen niet langer dan 4 maanden per half jaar ter plaatse zullen mogen verblijven.

⁶⁰ ABRvS 16 augustus 2023, 202204200/1/R4, o.v. 13.4

In de praktijk geldt dat individuele medewerkers veel korter gehuisvest zijn. Dit wordt veroorzaakt door een groot verloop onder medewerkers en doordat sprake is van inhuur op projectbasis (t.b.v. het oogstseizoen o.i.d.). Dit betekent dat de meeste medewerkers veel korter aanwezig zijn dan 4 maanden.

Bij een zorgboerderij zal sprake zijn van bewoning door de begeleider en zijn familie in de aanwezige bedrijfswoning terwijl tevens zorgcliënten ter plaatse woonachtig zullen zijn. Hierbij is niet uitgesloten dat sprake zal zijn van langdurige zorg waarbij cliënten voor onbepaalde tijd gehuisvest zullen zijn (dus niet uitsluitend kortdurende re-integratietrajecten voor cliënten).

5.2.3. Verblijf gedurende de week

Er is sprake van slaapverblijf voor buitenlandse medewerkers. Deze medewerkers zullen overdag afwezig zijn omdat zij aan het werk zijn. Dit betekent dat er regulier geen personen aanwezig zijn op momenten dat ook de agrariërs regulier aan het werk zijn op omliggende percelen, gewasbescherming toepassen etc.

Relevant hierbij is dat de huisvesting primair onderdak biedt voor personen werkzaam in de agrarische sector en daaraan gelieerde bedrijvigheid zoals de verslogistiek. Drukke en minder drukke perioden in deze sector zijn primair afhankelijk van seizoenen en weer. Als er kortom wordt overgewerkt op omliggende percelen, dan zullen ook de gehuisveste medewerkers vanwege dezelfde drukte ook nog aan het werk zijn - dus niet aanwezig zijn in de huisvesting. Met andere woorden: de aan- en afwezigheid van medewerkers in de huisvesting loopt in grote mate gelijk op met drukte op omliggende agrarische percelen.

De ervaring leert dat ter plaatse gehuisveste personen hun dagelijkse vrije tijd meestal in hun kamer doorbrengen om uit te rusten van de werkzaamheden. Er is nauwelijks sprake van verblijf in de buitenlucht. Alle medewerkers prefereren daarbij om zoveel mogelijk aaneengesloten te werken. Doel hierbij is om het verblijf in Nederland maximaal te benutten om geld te verdienen, al dan niet op basis van een tijdelijk arbeidscontract, zodat opgebouwde vrije tijd zo veel mogelijk aaneengesloten in het thuisland kan worden doorgebracht. Voor zover tussentijds sprake is van vrije dagen, worden deze overwegend elders doorgebracht en niet in/bij de huisvesting. Op de locatie zelf en de directe omgeving daarvan zijn immers maar zeer beperkte vrijetijds mogelijkheden aanwezig (qua kwaliteit, omvang en variatie).

In de bestemde situatie is evenwel sprake van een maatschappelijke bestemming voor een zorgboerderij. Naast de bedrijfswoonfunctie is hierbij sprake van huisvesting van cliënten die vanwege de zorgvraag meestal niet zelfstandig kunnen reizen (fiets, auto, openbaar vervoer) en dus de meeste tijd op de zorgboerderij zelf aanwezig zijn, bijvoorbeeld in het kader van dagbesteding zoals gebruikelijk bij een zorgboerderij. Het is ook gebruikelijk bij een zorgboerderij dat niet woonachtige cliënten naar de zorgboerderij worden gebracht voor deze dagbestedingsactiviteiten. Met andere woorden: de aanwezigheid overdag is maximaal.

Het therapeutische concept van een zorgboerderij is dat cliënten in een prikkelvrije, groene en rustige omgeving worden opgevangen. Zodra het weer het toelaat bestaat dagbesteding vrijwel volledig uit

werkzaamheden buiten, zoals het verzorgen van dieren, werkzaamheden in een moestuin, natuureducatie en sport.

Dit betekent dat in de bestemde situatie sprake zal zijn van maximale menselijke aanwezigheid overdag (wanneer gewasbescherming in de regel zal worden toegepast), vooral op de tot de zorgboerderij behorende buitenterrein (bij regen en/of harde wind wordt er niet gespoten).

De situatie is juist omgekeerd in de situatie dat de locatie tijdelijk in gebruik is voor de huisvesting, omdat de aanwezigheid overdag dan minimaal is.

5.2.4. Kwetsbaarheid van personen

De buitenlandse medewerkers betreffen zonder uitzondering volwassenen die arbeidsgeschikt zijn. Kortom de aanwezigheid van personen met een bijzondere kwetsbaarheid kan vrijwel worden uitgesloten.

In de bestemde situatie dient rekening te worden gehouden met de omstandigheid dat het overgrote deel van de aanwezige personen een bijzondere kwetsbaarheid zal hebben. Vanwege de aanwezigheid van een beheerderswoning bij de zorgboerderij is de aanwezigheid van kleine kinderen en ouden van dagen sowieso voorstelbaar (laatstelijk is de zorgboerderij gebruikt voor kinderen met een autistische stoornis). Het geven van zwangerschapsgymnastiek en het aanbieden van verslavingstherapie voor tabaksafhankelijken is eveneens passend in de geldende maatschappelijke bestemming. Met andere woorden kan er vanwege de bestemming niet alleen worden uitgegaan van de aanwezigheid van een groot aantal personen, maar ook van personen die een breed spectrum aan specifieke kwetsbaarheid voor driftblootstelling kunnen vertegenwoordigen.

5.2.5. Conclusie

De planologische besluiten waarmee de huisvesting wordt toegelaten kunnen niet leiden tot een vergroting van het gestelde risico dat in de toekomst rekening moet worden gehouden met aanvullende beperkingen ten aanzien van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen bij de agrarische exploitatie van omliggende gronden.

In tegenstelling zal de huisvesting voor de duur van de aangevraagde vergunningstermijn juist leiden tot een kleiner risico; in onderstaande tabel wordt een overzichtsmatrix geboden van de relevante aspecten.

	Zorgboerderij + beheerderswoning	Huisvesting arbeidsmigranten
<i>Kwetsbaarheidsaspecten</i>		
(Kleine) kinderen	aanwezig	niet aanwezig
Ouderen	aanwezig	niet aanwezig
Zwangeren	aanwezig	voorstelbaar, maar kunnen verblijf kiezen >50 meter
Mensen met andere kwetsbaarheden	aanwezig	ziekten waardoor men tijdelijk niet in staat is te werken, zoals verkoudheid
Wijze van verblijven	nachtverblijf binnen en overdag bij goed weer activiteiten op buitenterrein	nachtverblijf binnen, overdag regulier elders aan het werk
<i>Tijdsaspecten</i>		
Planologische situatie	voor onbepaalde tijd bestemd	tijdelijk vergund
Tijdens spuitwerkzaamheden	aanwezig	veelal afwezig
Duur van verblijf	onbepaalde tijd / zorgwoonsituatie / beheerderswoning	maximaal 4 maanden per 6 maanden, in de praktijk 4 maanden per jaar
Spuitseizoen/groeiseizoen	aanwezig	vanwege beperkte verblijfsduur is slechts een deel van jaarlijks gehuisveste personen aanwezig in het spuitseizoen
Weekenden / vrije tijd	aanwezig	overwegend afwezig
Potentiële beperking agrarische exploitatie	groot	sowieso verwaarloosbaar en zeker in vergelijking met bestemde situatie

5.3. Wind

Volgens artikel 4.723e Besluit activiteiten leefomgeving mogen er geen gewasbeschermingsmiddelen worden toegepast bij snelheden hoger dan 5 m/s. Deze windsnelheid komt overeen met windkracht 2 à 3 Beaufort. Alhoewel de overheersende windrichting noordwest gericht is in Nederland, geldt die conclusie niet voor de lage windsnelheden waarbij gewasbescherming mag worden toegepast. Bij deze lage windsnelheden kan de wind in feite uit alle richtingen van de kompasroos komen⁶¹, zelfs als rekening wordt gehouden met de gemiddelde windrichting per seizoen⁶². De positie van een teeltperceel ten opzichte van een gevoelige functie is kortom beperkt relevant in relatie tot driftblootstelling.

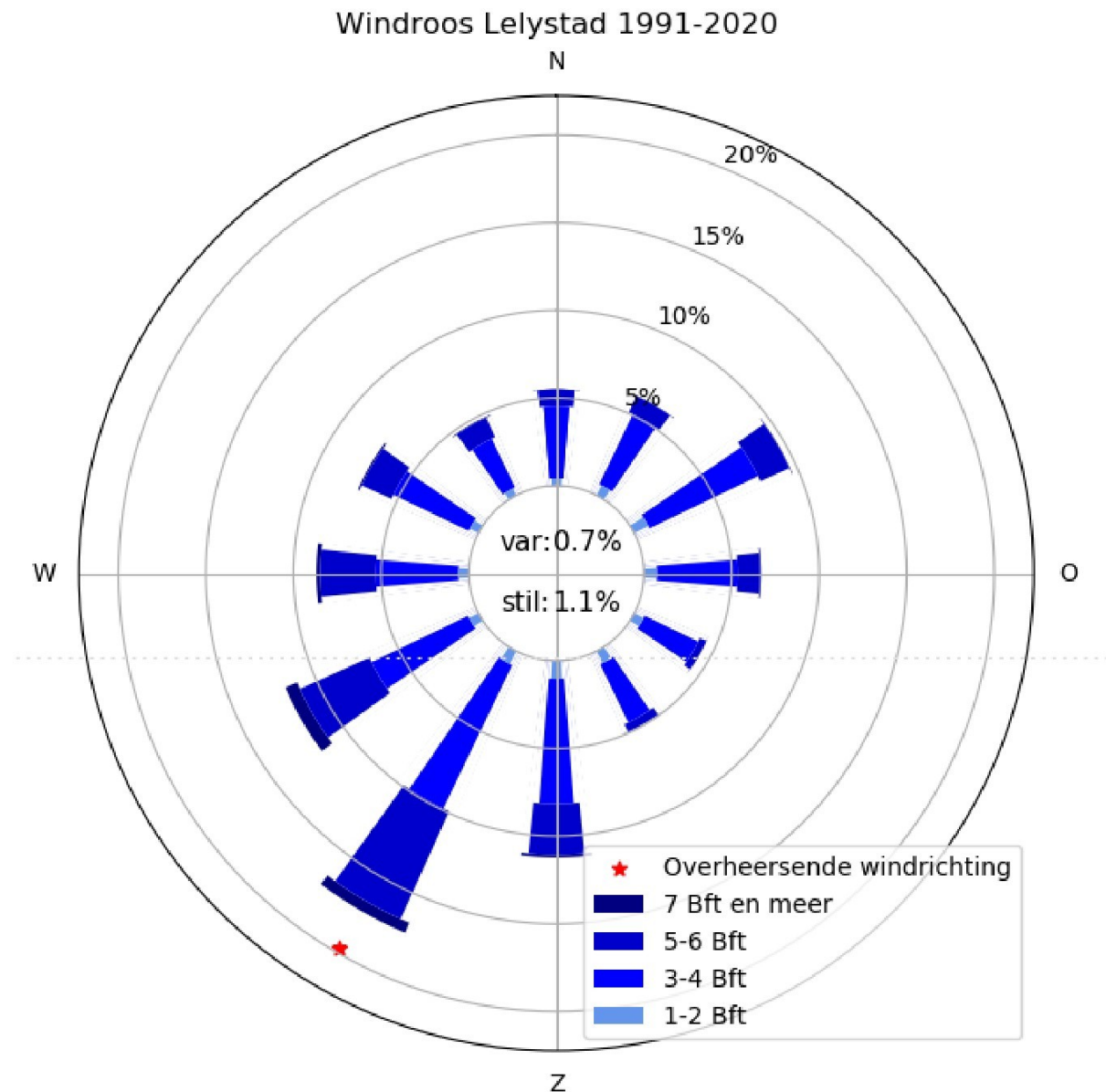
Wel is relevant dat de behandeling uit de aard der zaak veel minder effectief is als gespoten wordt bij hogere windsnelheden en dat dit ook geldt voor de driftblootstelling. In algemene zin geldt dat bij

⁶¹ Zie: <https://www.knmi.nl/klimaat-viewer/grafieken-tabellen/windrozen/windroos-lelystad> (link gecontroleerd op 14 maart 2024)

⁶² <https://www.weerplaza.nl/weerinhethetnieuws/klimaat/wind-in-nederland/6820/> (link gecontroleerd op 20 juli 2023)

hogere windsnelheden de drift groter zal zijn, maar drift zich ook veel sneller verspreiden en verdunnen in de buitenlucht. In die situatie is de blootstellingsduur korter en de dosis lager. Echter omdat bij hogere windsnelheden niet beheersbaar is waar drift zal deponeren en bestaat het risico dat door specifieke combinatie van turbulentie en luvte plaatselijk juist zeer hoge depositie zal optreden.

Zie de afbeeldingen 7 en 8, waarbij weerstation Lelystad is aangehouden als representatief voor Dronten.

Afbeelding 7: windroos (bron: KNMI)

Voorkomen van windrichting per maand

	Noord	Noordoost	Oost	Zuidoost	Zuid	Zuidwest	West	Noordwest
Januari	3	10	9	10	19	31	11	7
Februari	5	10	8	10	17	27	14	8
Maart	8	12	10	9	11	23	17	9
April	13	14	10	9	13	18	12	12
Mei	15	15	10	7	7	19	13	14
Juni	13	11	5	7	8	25	17	15
Juli	9	9	6	5	8	29	19	13
Augustus	9	7	7	9	11	29	17	11
September	7	11	8	11	15	25	13	10
Oktober	4	10	10	13	22	25	10	6
November	4	6	8	14	26	26	10	6
December	4	10	9	9	21	31	12	5

windrichting per maand in %

Het aandeel windrichting per maand op basis van de klimatologische periode 1991-2020.

Afbeelding 8: gemiddelde windrichting per maand (bron: Weerplaza)

6. Maatregelen

Zoals gebleken is uit paragraaf 4.4, dient er in de context van planologische besluitvorming invulling te worden gegeven aan het voorzorgbeginsel voor wat betreft het aspect driftblootstelling. Hierbij kan worden gedacht aan volgende maatregelen.

Bronmaatregelen: Het gaat hierbij om maatregelen die ertoe leiden dat er zo min mogelijk drift ontstaat. Concreet kan in de meeste teelten door gebruikmaking van drifreducerende apparatuur tot 99% driftreductie worden bereikt.

Overdrachtsmaatregelen: Het betreft hier het uit voorzorg aanhouden van extra afstand, al dan niet in combinatie met afschermdende maatregelen, zoals ook onderwerp is geweest van diverse uitspraken van de Afdeling (zie paragraaf 4.2).

Maatregelen bij de ontvanger: Dit betreft beperkingen aan bijvoorbeeld menselijk verblijf en/of aan het gebruik van gronden.

In de gegeven situatie is sprake van de keuze om een afscherming te gebruiken in combinatie met een gebruiksbeperking ter plaatse van de entrees, aangezien het niet mogelijk is gebleken om extra driftreductie toe te passen.

6.1. Afscherming

Mede gelet op de jurisprudentie welke is aangehaald in paragraaf 5.2, is toepassing van afscherming ook geaccepteerd in het kader van planologische besluitvorming⁶³ ten einde uit voorzorg te zorgen voor extra driftreductie. Een windhaag vervult daarnaast een extra buffer als het gaat om onverhoopte gebeurtenissen zoals stuur- en bedieningsfouten op de spuitmachine, vergissingen bij het aanleggen van middel en dergelijke.

6.1.1. Algemeen

Er zijn de nodige wetenschappelijke gegevens voorhanden als het gaat om de afschermdende werking van een windhaag.

Verder is van belang dat een windhaag erkend is als driftreducerende techniek; een windhaag staat als zodanig op de 'lijst met indeling van spuittechnieken in DriftReducerende Techniek-klassen' (DRT-lijst) van de Technische Commissie Techniekbeoordeling (TCT) van 11 december 2023⁶⁴. Dit geldt voor een windhaag voor de periode vanaf 1 mei met 90% bladdichtheid tot 50% bladval van de windhaag. In combinatie met de (wettelijk standaard verplichte) 75% driftreductie van een spuitmachine biedt een haag *aanvullend* 75% driftreductie, zodat tot 94% driftreductie mogelijk is. Uit andere wetenschappelijke studies kan een hoger driftreducerend effect van een windhaag worden afgeleid⁶⁵

⁶³ Vergelijk in dit verband ABRvS 28 november 2018, ECLI:NL:RVS:2018:3904.

⁶⁴ Zie: <https://iplo.nl/publish/pages/151722/6-informatieblad-windhaag-20220718.pdf> (geraadpleegd op 5 maart 2024)

⁶⁵ Porskamp H.A.J., Michielsen, J.M.G.P., Huismans, J.F.M., *De invloed van een windhaag op emissies bij fruitteeltspuiten*, 1999, IMAG-DLO Rapport 94-29, pag. 29 en Wenneker, M., Heijne, B., Van de Zande, J.C., *Effect*

en hier wordt in het PRI 2015⁶⁶ ook naar verwezen. Dit betekent dat de 75% driftreductie welke de TCT hanteert, kan worden beschouwd als een zeer *conservatief* uitgangspunt.

6.1.2. Configuratie op grens teeltgewas

In principe is hierbij van belang te kiezen voor een gewas dat een egale dichtheid biedt. Bij een dergelijke bladerdichtheid zal een luchtstroom maximaal worden afgeremd waarbij eventueel aanwezige drift in druppelvorm zo veel mogelijk in de haag zelf zal achterblijven. Elzenhagen, welke traditioneel rond fruitboomgaarden worden aangeplant, bieden bijvoorbeeld al een dergelijke bladerdichtheid. Een te hoge dichtheid zorgt voor een afname in de filterende werking, doordat er niet voldoende lucht door de haag kan stromen^{67, 68, 69}.

De dichtheid van een windhaag kan worden gemeten als de optische dichtheid door het bepalen van de optische porositeit: de zichtbaarheid achter/door de haag oftewel de som van de “gaten” in het bladerdek. Dit kan worden gemeten met behulp van een digitale camera, een witte doek achter de haag en specifieke (analyse)software⁷⁰.

Het aansluitend effect van uitdamping uit de haag en aansluitende respiratoire blootstelling wordt verwaarloosbaar geacht, mede nu gewasbeschermingsmiddelen worden toegelaten op hun lage uitdampbaarheid. Daarnaast is relevant dat uitdamping voornamelijk kan plaatsvinden op een droge zonnige dag, dus op het moment dat afbraak van de betrokken stoffen onder invloed van de zon ook maximaal is⁷¹. De meeste middelen worden daarbij verspoten aan het begin van het groeiseizoen wanneer temperaturen nog lager liggen, niet in het warmere oogstseizoen.

Er kan voor de verdere configuratie van een haag worden uitgegaan van een overhoogte van 1 meter in situaties waarin sprake is van opwaarts of zijwaarts spuiten. In geval sprake is van uitsluitend neerwaarts spuiten kan worden uitgegaan van een overhoogte van 50 centimeter. In situaties dat tevens buiten het volbladseizoen sprake is van teelten dient te worden gekozen voor een niet bladverliezende haag.

of natural windbreaks on drift reduction in orchard spraying, Communications of Applied Biology Science, Universiteit Gent, 70(2005)4 pag. 961.

⁶⁶ Plant Research International, *Driftblootstelling van omstanders en omwonenden door boomgaard bespuitingen*, maart 2015

⁶⁷ Felsot, A. S., Unsworth, J. B., Linders, J. B., Roberts, G., Rautman, D., Harris, C., & Carazo, E. (2010). Agrochemical spray drift; assessment and mitigation—A review. *Journal of Environmental Science and Health Part B*, 46(1), 1-23.

⁶⁸ Mercer, G. N. (2009). Modelling to determine the optimal porosity of shelterbelts for the capture of agricultural spray drift. *Environmental modelling & software*, 24(11), 1349-1352.

⁶⁹ Zie echter ABRvS 6 juni 2018, ECLI:NL:RVS:2018:1741 ov. 16. De overweging dat aannemelijk is dat een volledig dichte muur 99% driftreductie kan bieden is minder correct, uitgaande van beschikbare relevante en betrouwbare wetenschappelijke en technische kennis. Het risico is reëel dat wind zal versnellen als deze over de muur heen blaast, waardoor per saldo meer druppeldrift over de muur zal worden meegevoerd en veel verder verspreid zal worden dan zonder enige afscherming het geval was geweest.

⁷⁰ Lazzaro, L., Otto, S., & Zanin, G. (2008). Role of hedgerows in intercepting spray drift: Evaluation and modelling of the effects. *Agriculture, ecosystems & environment*, 123(4), 317-327.

⁷¹ Voor de Nederlandse situatie is relevant dat toegelaten middelen elders in Europa ook zonder gevaar voor de volksgezondheid moeten kunnen worden toegepast, dus ook in landen waar de factor uitdamping structureel hoger zal zijn vanwege een lage luchtvochtigheid in combinatie met warmer weer (dan in Nederland).

Al dan niet als tijdelijk alternatief voor een haag kan driftwerend gaas worden toegepast. Dit zogenaamde Suzuki-gaas is erkend als driftreducerende techniek⁷².

6.1.3. Configuratie met grotere onderlinge afstand

Het effect van dergelijke windhagen wordt in de hiervoor aangehaalde onderzoeken beschouwd wanneer deze direct naast de perceelgrens dan wel (enkele meters) uit het gewas(perceel) zijn geplaatst. In situaties waarbij sprake is van een grotere afstand⁷³ (meer dan 3-5 meter bij neerwaarts spuiten en meer dan 5-10 meter in andere situaties) tot de relevante gewaspercelen, zal de drift vooral bestaan uit aerosolen/dampen, zoals ook blijkt uit onderzoek^{74 75}. Zoals aangegeven in paragraaf 4.3 gaat het bij aerosolen en dampen over zeer kleine hoeveelheden, waarbij deze stoffen enkel nog via inademing in het menselijk lichaam terecht kunnen komen. Van deze blootstelling kan geen effect worden aangetoond.

Op deze grotere afstand zal een (relatief) open windhaag minder effect hebben dan in de beschreven onderzoeken, doordat druppelvormige drift bij toenemende afstand voor een steeds groter deel gedeponeerd zal zijn en drift in de vorm van dampen en aerosolen niet of nauwelijks afneemt en enkel nog zal verdunnen bij verdere verspreiding in de buitenlucht.

Een windhaag zal op deze afstand echter nog wel een positief effect hebben op de blootstelling aan de gewasbeschermingsmiddelen in de vorm van aerosolen/dampen, mits wordt gekozen voor een andere configuratie: Een zo dicht mogelijke windhaag kan enerzijds zorgen voor de opstuwung van de lucht en anderzijds voor turbulentie die ontstaat wanneer de lucht afgeremd wordt door de vegetatie. Dit zal eraan bijdragen dat in de lucht aanwezige dampen en aerosolen voor een deel op veel grotere hoogte zal verwaaien en dat de concentratie potentieel schadelijke stoffen daalt door de turbulente menging van de met drift belaste lucht en schone achtergrondlucht⁷⁶. Op leefniveau betekent dit een lagere blootstelling aan de schadelijke stoffen.

Kortom, gewasbeschermingsmiddelen hebben op deze afstand met name hun mogelijk negatieve gezondheidseffecten via inademing van de aerosolen. Ondanks dat de windhagen slechts beperkte remming bieden aan deze kleine aerosolen, zal een dichte windhaag zorgen voor een verbeterd leefklimaat.

⁷² <https://iplo.nl/publish/pages/138135/drt-lijst-20250213-.pdf>

⁷³ S. Grimbuhler, J-F Viel, *Bystander dermal exposure to drift during pesticide application in vineyards: An experimental factorial study*, Chemosphere Volume 369, December 2024, 143809

⁷⁴ Lazzaro, L., Otto, S., & Zanin, G. (2008). Role of hedgerows in intercepting spray drift: Evaluation and modelling of the effects. *Agriculture, ecosystems & environment*, 123(4), 317-327.

⁷⁵ M.C. Butler Ellis e.a., *Spray drift: An investigation of the relationship between field, wind tunnel measurements and model predictions for determining drift reduction*, Aspects of Applied Biology 132, 2016 en H.J. Holterman e.a., *Improving environmental risk assessment of pesticides: the need for advanced spray drift models*, 1 juli 2025 doi: 10.2903/sp.efsa.2025.EN-9506 in EU regulatory framework

⁷⁶ Van Blokland, G., Hooghwerff, J., & Tollenaar, C. (2009). Impact of screens on air quality. Final report of a study on the performance of (sound) screens on the air quality along highways; Invloed schermen op de luchtkwaliteit. Eindrapport onderzoek naar de werking van (geluids) schermen op de luchtkwaliteit langs snelwegen. Weliswaar heeft dit onderzoek betrekking op dampen en aerosolen afkomstig van het wegverkeer, maar qua fysische eigenschappen van deze dampen en aerosolen vergelijkbaar.

6.2. Afstand en gebruiksbeperkingen

In de laatste plaats kan door het aanhouden van extra onderlinge afstand tussen gewaspercelen en driftgevoelige functies invulling worden gegeven aan het voorzorgbeginsel. Zoals aangegeven wordt door de Europese Commissie gedacht aan een onderlinge afstand van 3 meter tussen gewaspercelen en driftgevoelige functies⁷⁷, waarbij in Nederland voor druppeldrift een zone wordt aangehouden van 0,5 tot 5 meter (zie paragraaf 3.2.1), met name ter bescherming van het waterleven tegen druppeldrift.

Op basis van uitsluitend de *juridische* uitgangspunten waarop de 50 meter aandachtzone is gebaseerd (dus zonder gebruikmaking van wetenschappelijke gegevens welke de Afdeling heeft afgekeurd voor gebruik in planologische context) kan op dit vlak worden evenwel uitgegaan van een veiligheidsafstand van 25 meter voor scenario's waarin sprake is van teelt in boomgaarden en 12,5 meter in geval van teelten waar uitsluitend sprake zal zijn van neerwaarts spuiten. Verwezen wordt naar paragraaf 4.3. Het aanhouden van deze afstanden, die zijn geëxtrapoleerd uit de eigen jurisprudentie van de Afdeling⁷⁸, kan in relatie tot de afstand die de Europese Commissie al als veilig beschouwd dus als alleszins worst case worden beschouwd.

Van belang hierbij is dat dan binnen de relevante afstand tot de gewaspercelen geen regulier menselijk verblijf wordt toegelaten, noch de functies die met dat verblijf samenhangen. Een andere vorm van een gebruiksbeperking is bijvoorbeeld het aan een bepaalde zijde luchtdicht uitvoeren van een gebouw.

⁷⁷ European Commission, via eur-lex.europa.eu

⁷⁸ De Afdeling heeft een planologisch besluit, wat tevens steunde op dit uitgangspunt, in ieder geval niet afgekeurd in ABRvS 23 juli 2025, ECLI:NL:RVS:2025:3396

7. Conclusie en advies

7.1. Résumé

De Europese regelgeving gaat uit van een hoog beschermingsniveau tegen blootstelling aan gewasbeschermingsmiddelen in de rol van mensen als consument, toepasser en omwonende. Kwetsbare personen worden hierbij als normpersoon gehanteerd. Aanvullend volgt uit het Unierecht de plicht om extra voorzorgmaatregelen te nemen. Nederland heeft deze extra voorzorg geïmplementeerd in de vorm van een bronmaatregel (verplichte hogere driftreductie van 75% bij het spuiten van gewasbeschermingsmiddelen) en niet in de vorm van een overdrachtsmaatregel (afscherming of extra afstand).

In voorhanden wetenschappelijke onderzoeken is in Nederland niet gebleken van gezondheidseffecten van niet consumptieve blootstelling aan gewasbeschermingsmiddelen, ook niet voor wat betreft omwonenden. Evenmin is gebleken van hogere blootstellingen dan waarmee rekening wordt gehouden bij het toelaten en herbeoordelen van gewasbeschermingsmiddelen.

In het kader van planologische besluitvorming dient evenwel blijkens diverse uitspraken van de Afdeling bestuursrechtspraak aanvullende voorzorg te worden ingebouwd. Dit vanwege wetenschappelijke onzekerheid op het vlak van onder meer toxicologie. In lijn daarmee zal in onderhavige situatie uit voorzorg worden voorzien in afscherming en/of extra afstand tot agrarische gronden voor de nieuwe woonpercelen.

7.2. Locatiespecifieke omstandigheden

Gelet op het voorgaande is geen sprake van een situatie waarin rekening moet worden gehouden met de mogelijkheid dat als gevolg van de huisvesting aanvullende beperkingen kunnen worden gesteld aan toepassing van gewasbeschermingsmiddelen op omliggende agrarische gronden. Dit omdat ter plaatse een driftgevoelige functie bestemd blijft.

In het kader van de ruimtelijke ordening blijft evenwel relevant om de mogelijk nadelige gezondheidseffecten van blootstelling aan drift in beeld te brengen.

Blijkens diverse uitspraken van de Afdeling bestuursrechtspraak kan een kortere afstand dan 50 meter als ruimtelijk aanvaardbaar worden beschouwd, waarbij bijvoorbeeld afscherming is geaccepteerd in een situatie waarin een teeltperceel zich op de grens met een driftgevoelig perceel zal bevinden.

7.3. Locatiespecifieke maatregelen

7.3.1. Afscherming

In lijn met de jurisprudentie, welke is aangehaald in paragraaf 4.2, kan de volgende afscherming worden geadviseerd.

In de huidige situatie dient rekening te worden gehouden met een boomgaardscenario (opgaande meerjarige teelten welke ook buiten het volbladseizoen bespoten kunnen worden). De te plaatsen afscherming zal in lijn daarmee een dienovereenkomstige overhoogte dienen te hebben en niet bladverliezend mogen zijn.

In deze specifieke situatie geldt dat het perceel Roodbeenweg aan drie zijden direct grenst aan gewaspercelen. Daarnaast is sprake van gewaspercelen op enige afstand, welke zich aan de overzijde van de Roodbeenweg bevinden.

Bij het ontwerp van de benodigde afschermingen dient om die reden te worden gekozen voor de beschreven configuraties, waarbij de afscherming op de grens met de gewaspercelen 90% bladdichtheid dient te bieden en er langs de weg wordt gekozen voor een zo dicht mogelijke afscherming of een schutting. Verwezen wordt naar paragraaf 6.1.

Bedoelde configuratie is aangegeven op afbeelding 9. Hierbij kan de reeds bestaande randbeplanting worden verbeterd en verdicht. Op de perceelgrenzen waarop nog geen haag aanwezig is die afdoende hoogte heeft bereikt, kan worden gekozen voor een gebruiksbeperking totdat die haag is volgroeid.

Uiteraard dient onderhoud plaats te vinden zodat bedoelde haag de gewenste configuratie behoudt, wat vorm kan krijgen als voorwaardelijke verplichting.

7.3.2. Gebruiksbeperking

Het is niet mogelijk om ter plaatse van de terreintoegangen te voorzien in afscherming. Echter het ligt niet voor de hand dat ter plaatse van deze entrees sprake zal zijn van regulier menselijk verblijf: de reguliere menselijke verblijftijd op een oprit en op een parkeerplaats is te kortstondig om relevant te zijn voor het driftblootstellingsrisico. Op dit vlak is er dus geen belemmering om ter plaatse van deze entrees regulier menselijk verblijf te verbieden. Gelet op hetgeen in paragraaf 4.3 aan de orde is gesteld, dient deze gebruiksbeperking zich uit te strekken tot 25 meter vanaf de grens van de betrokken teeltpercelen. Bedoelde gebruiksbeperking is indicatief aangegeven in afbeelding 9.

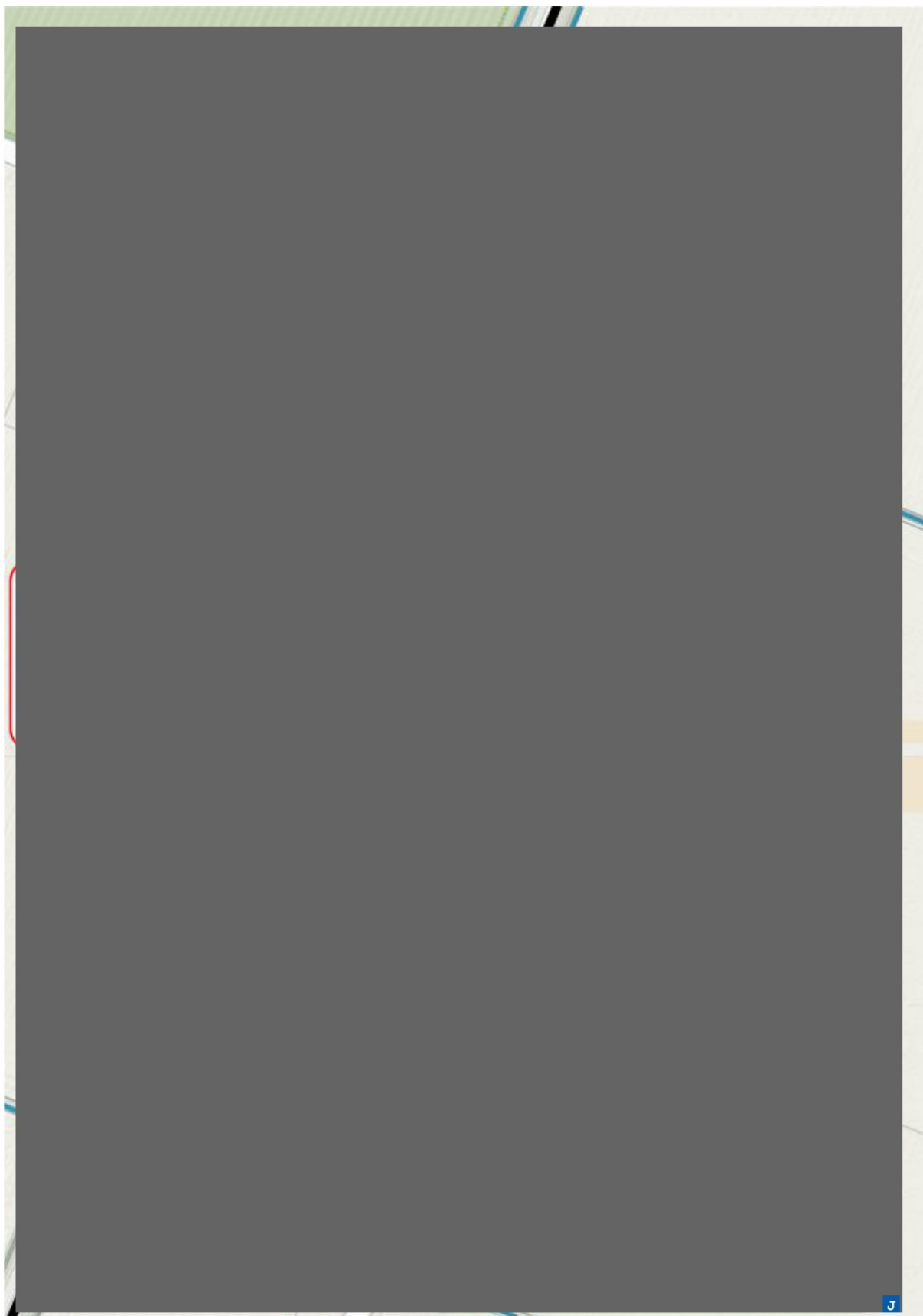
Om inpanidige blootstelling aan drift in de vorm van aerosolen en dampen zo veel mogelijk te minimaliseren, kan worden gekozen voor een zo hoog mogelijke plaatsing van de inlaten van luchtverversingen en op zo groot mogelijke afstand van teeltpercelen.

7.3.3. Samenvatting

Concreet worden de volgende maatregelen geadviseerd:

- afscherming 90% bladdichtheid op perceelgrenzen met gewaspercelen;
- afscherming hoge bladdichtheid op perceelgrens met de Roodbeenweg;
- verblijfsbeperkingen binnen 25 meter tot gewaspercelen ter plaatse van uitwegen;
- aandacht voor positionering inlaten luchtverversing.

Verwezen wordt naar afbeelding 9.

Afbeelding 9: overzicht afscherming en gebruiksbepanking

Toelichting grondslagen

In dit document kunt u secties vinden die onleesbaar zijn gemaakt. Deze informatie is achterwege gelaten op basis van de Wet open overheid (Woo). De letter die hierbij is vermeld correspondeert met de bijbehorende grondslag in onderstaand overzicht.

J Art. 5.1 lid 2 sub e

Het belang van de openbaarmaking van deze informatie weegt niet op tegen het belang van de eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer van betrokkenen